

ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAI

6

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

VILNIAUS UNIVERSITETAS

ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAI

Sudarė

Artūras Dubonis

6

Lietuvos istorijos institutas
Vilnius, 2018

Redaktorių kolegija:

Darius Antanavičius
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Darius Baronas
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Zenonas Butkus
(*Vilniaus universitetas*)

Artūras Dubonis (pirmininkas)
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Mathias Niendorf
(*Greifswaldo universitetas*)

Rimvydas Petrauskas
(*Vilniaus universitetas*)

Irena Valikonytė
(*Vilniaus universitetas*)

Visi leidinio straipsniai recenzuoti dviejų mokslininkų

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

TURINYS

Artūras Dubonis

Pratarmė	9
----------------	---

Straipsniai

Laimontas Karalius

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kanceliarijos knygų rūšys (1522–1540): kaita ir tęstinumas	11
Types of the Grand Duchy of Lithuania Chancellery Books (1522–1540): Changes and Continuity. <i>Summary</i>	61

Darius Baronas

Pirmieji Vilniaus pranciškonų geradariai: 1522 m. Žygimanto Senojo privilegijos tyrimas	65
The First Patrons of Vilnius Friars Minor Conventual: A Study of King Sigismund the Old's Charter of 1522. <i>Summary</i>	100

Mindaugas Klovas

Privačios fundacijos ir donacijos stačiatikių cerkvėms bei vienuolynams Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XIV a. pabaigoje–XVI a. pradžioje	101
Private Foundations and Donations to Orthodox Churches and Monasteries in the Grand Duchy of Lithuania in the Late 14th–early 16th Century. <i>Summary</i>	141

Karolis Čižauskas

Didiko valdžia, humanistai ir raudonas vaškas: Mikalojaus Radvilos suteiktis žemioniui Jonui Slavskiui	143
A Nobleman's Rule, Humanists and Red Wax: Mikalojus Radvila's Grant to Landowner Jan Sławski. <i>Summary</i>	170

Darius Antanavičius

Nežinomos XVI a. vidurio Kauno miestiečių apeliacijos valdovo teismui, įrašytos Lietuvos Metrikos Palenkės vaivadijos knygoje	173
The Unknown Appeals of the mid-16th Century Kaunas Citizens to the Assessors' Court and the Court <i>in Relationibus</i> in the So-called Voivodeship of Podlachia Books of the Lithuanian Metrica. <i>Summary</i>	225

Darius Vilimas

Iš Kauno pavieto žemės teismo kasdienybės. Pavieto vazniai XVI a. pabaigoje	227
Everyday Matters in Kaunas Powiat Land Court. Powiat Voznys in the Late 16th Century <i>Summary</i>	248

Inga Ilarienė

Viešųjų notarų veikla Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyskupijose XVI a.	251
Activities of Notaries Public in the Dioceses of the Grand Duchy of Lithuania in the 16th Century. <i>Summary</i>	307

Tomas Čelkis

Kirviu ir kaltu: nekilmingųjų ženklai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės XV–XVI a. šaltiniuose	309
With an Axe and a Chisel: Signs of the Base-Born People in the Grand Duchy of Lithuania Sources of the 15th–16th Century. <i>Summary</i>	332

Adam Stankevič

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Vyriausiojo tribunolo raštvedyba: bylų registrų knygos	333
Record Keeping of the Supreme Tribunal of the Grand Duchy of Lithuania: Case Registration Books. <i>Summary</i>	358

Publikacija*Jonas Drungilas, Mindaugas Šinkūnas*

1680 m. lietuviška priesaika dėl Svobiškio dvaro žemių	359
--	-----

Recenzijos

<i>Žiemgalos aktai = Acta Semigalliae</i> , parengė, vertė ir komentavo T. Baranauskas, Joniškis: Žiemų pradas „Simkala“, 2014. – 36 p.	
<i>Sėlos aktai = Acta Seloniae</i> , parengė, vertė ir komentavo T. Baranauskas, Pasvalys–Joniškis: Pasvalio krašto muziejus, Žiemų pradas „Simkala“, 2015. – 64 p. (<i>Darius Baronas</i>)	369
A. И. Груша, <i>Документальная письменность Великого Княжества Литовского (конец XIV – первая треть XVI в.)</i> , Минск: Беларуская навука, 2015. – 465 с. (<i>Mindaugas Klovas</i>)	374
<i>Полоцкие грамоты XIII – начала XVI века</i> , подготовили А. Л. Хорошкевич (отв. ред.), С. В. Полехов (зам. отв. ред.), В. А. Воронин, А. И. Груша, А. А. Жлутко, Е. Р. Сквайрс, А. Г. Тюльпин, Москва: Университет Дмитрия Пожарского, 2015. Т. 1 – 851, [12] с.; Т. 2 – 520, [2] с.; илл.; 6 генеал. табл.; 2 кар. (<i>Vita Diemantaitė</i>)	381
Santrumpos	385
Apie autorius	387
Autoriams	389
Guide for Authors	393

NEŽINOMOS XVI A. VIDURIO KAUNO
MIESTIEČIŲ APELIACIJOS VALDOVO TEISMUI,
ĮRAŠYTOS LIETUVOS METRIKOS PALENKĖS
VAIVADIJOS KNYGOSE

Darius Antanavičius

Lietuvos istorijos institutas

Senasis Kauno miesto archyvas, tiksliau, jo archyvalijos, po įvairių likimo negandų laimingai pasiekusios mūsų dienas, užima ypatingą vietą XVI a. Lietuvos miestų istoriografijoje ir šaltiniotyroje. Joks kitas Lietuvos miestas neturi tiek XVI a. vadinamųjų aktų knygų, o štai Kaunui pavyko išsaugoti net 12 skirtingos apimties ir būklės rankraštinių tomų, kurie dabar yra Vilniaus universiteto bibliotekos ir Lietuvos valstybės istorijos archyvo fonduose¹. Vis dėlto net ši laimingai išlikusi medžiaga yra fragmentiška. Ją sudaro tik tarybos ir vaito įstaigų knygos (jos taip pat turi didelių chronologijos spragų), o Kauno suolininkų XVI a. knygų iš viso neišliko. Taip pat neišliko jokių kompleksinių XVI a. Kauno miesto išdo istorijos šaltinių, yra žinomi tik pabiri dokumentai. Naivu tikėtis XXI a. rasti nežinomos rankraštinės medžiagos, iš esmės pakeisiančios XVI a. Kauno miesto istorinių šaltinių bazę, galimi tik didesni ar mažesni jos papildymai. Toks yra ir šio straipsnio tikslas – pristatyti nežinomas XVI a. vidurio Kauno miestiečių apeliacijas valdovo teismui.

Terminai

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės apeliacinė instancija, nuo seno nagrinėjusi skundus dėl įvairių teismų nutarimų, buvo valdovo teismas, istoriografijoje dar va-

¹ Z. Kiaupa, „Kauno miesto senojo archyvo likimas“, *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai. A serija. Visuomenės mokslai*, t. 2 (43), Vilnius, 1973, p. 125–140.

dinamas dvaro teismu. Didysis kunigaikštis asmeniškai dalyvaudavo nagrinėjant tik nedidelę dalį teikiamų svarstyti bylų. Jo vardu tai darė vadinamasis asesorių teismas. Terminas kilęs iš lotyniško žodžių *assidere* – sėdėti šalia, taip pat teisme, posėdžiauti, iš čia *assessor* – tas, kuris sėdi, patarinėja ir teisia teisme, teisėjas. Reliacijos teismas – aukštesnė asesorių teismo pakopa. Reliacijos teismas nagrinėjo daugiausia asesorių teismo, taip pat kitų teismų persiūstas bylas. Terminas kilęs iš lotyniško žodžio *referre* – duoti žinią, pranešti, teikti ataskaitą, iš čia *relatio* – pranešimas, teikimas svarstyti bylą. Patys asesorių ir reliacijos teismo pavadinimai (terminai) LDK pasirodo vėlai (maždaug nuo Stepono Batoro valdymo pradžios) ir apskritai sutinkami retai, nes jų nutarimai buvo skelbiami valdovo vardu, tad atitinkamai gramatiškai suredaguoti. Koks teismas turimas galvoje, galima spręsti tik iš subtilių teksto vietų. Pavyzdžiui, nutarimų žodžiai *nos per nostros in curia iurisperitos* nurodo į asesorių, o žodžiai *nos per consiliarios nostros* – į reliacijos teismą. Antra vertus, niekas iki šiol nėra išsamiai tyręs, kaip buvo vartojamos ir ką konkrečiu laikotarpiu reiškė minėtos ir panašios formulės, todėl šiame straipsnyje vartosime valdovo teismo terminą. Lietuvos Metrika – LDK kanceliarijos knygos, tų knygų visetas. Palenkės vaivadija – nuo 1513 m. Palenkės vaivados administruojama teritorija, apėmusi daugiausia senąsias Drohičino, Bielsko ir Mielniko žemes, iki 1569 m. buvusi LDK sudėtyje, o po 1569 m. Liublino unijos atitekusi Lenkijai.

Trumpa istoriografijos apžvalga

LDK valdovo (asesorių ir reliacijos) teismo genezė, veikla ir raida yra didelė balta LDK istoriografijos dėmė, nors lietuviškos literatūros, skirtos šiai temai, ištakas galima nukelti net į patį XVI a. vidurį, kai Petras Roizijus 1563 m. Krokuvoje išleido knygą *Decisiones de rebus in sacro auditorio Lituanico ex appellatione iudicatis*². Iki šiol nėra jokių mokslinių studijų šiuo klausimu, galima remtis tik lenkų istoriografijos įdirbiu³, tačiau jos teiginių negalima tiesiogiai taikyti LDK realijoms, reikia

²Lietuviškas vertimas: Petras Roizijus, *Lietuvos sprendimai (1563)*, sud. V. Andriulis, vertė D. Dilytė, Vilnius, 2007.

³Z. Rymaszevski, *Sprawy gdańskie przed sądami zadwornymi oraz ingerencja królów w gdański wymiar sprawiedliwości XVI–XVIII w.*, Wrocław, 1985; M. Woźniakowa, *Sąd asesorski koronny 1537–1795: jego organizacja, funkcjonowanie i rola w dziejach prawa chełmskiego i magdeburskiego w Polsce*, Warszawa, 1990.

atsižvelgti į vietinius šaltinius. Trumpą lietuvišką ir mums aktualiausią lenkišką temos istoriografiją nurodo Aivas Ragauskas⁴. Keletą Vilniaus ir Kauno miestiečių bylinėjimosi apeliacinėje instancijoje faktų yra paminėję Zigmantas Kiaupa⁵, Jolanta Karpavičienė⁶, A. Ragauskas⁷. Darius Antanavičius 2014 m. publikavo didelį straipsnį, kuriame išsamiai analizavo vieną XVI a. antrosios pusės Kauno miestiečių bylinėjimosi LDK asesorių ir reliacijos teisme istoriją⁸, parodydamas, kokios tyrimų galimybės veriasi derinant I-osios ir apeliacinės instancijos teismų medžiagą.

Problema

LM knygų kompleksas iki šiol nėra iki galo gerai ištirtas nei archyvotyrimu, nei kodikologiniu, nei visais kitais aspektais. Tam įtakos turėjo ir tebeturi painūs LM istorijos vingiai, senųjų LM inventorių stygius (išliko vos keletas XVII–XVIII a. LM knygų sąrašų), komplikauta XVI a. knygų būklė (mus pasiekė daugiausia ne originalai, o tik kopijos), pagaliau labiausiai tai, kad 1795 m. LM kaip grobis buvo išvežta į Rusijos Imperiją. Pastarosios teisių paveldėtoja Sovietų Rusija, vėliau – Sovietų Sąjunga, o dabar – Rusijos Federacija iki šiol negražina šio vieno iš nedaugelio autentiškų LDK simbolių teisėtiems šeiminkams, dėl to ištisoms Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos mokslininkų kartoms buvo ir tebėra sunku nuodugnai ištirti šį didžiulį šaltinių kompleksą⁹.

Viena tokių mažai tirtų problemų yra vadinamosios Palenkės vaivadijos apeliacijų knygos Lietuvos Metrikoje. Į atskirą knygų grupę jos buvo išskirtos jau

⁴ *Vilniaus burmistro Luko Markovičiaus „Mundijaus“ kalbos, laiškai ir kiti raštai (1551–1584 m.)*, sud. A. Ragauskas, R. Ragauskienė, Vilnius, 2010, p. XXXVII–XLI.

⁵ Z. Kiaupa, *Kauno istorija*, t. 1: *Kauno istorija nuo seniausių laikų iki 1655 m.*, Vilnius, 2010, p. 145.

⁶ J. Karpavičienė, *Moteris Vilniuje ir Kaune XVI a. pirmoje pusėje: gyvenimo sumiestinimo Lietuvoje atodangos*, Vilnius, 2005. Čia pateikta plati Magdeburgo teisės ir jos recepcijos LDK literatūra.

⁷ *Vilniaus burmistro Luko Markovičiaus „Mundijaus“ kalbos, laiškai ir kiti raštai*.

⁸ D. Antanavičius, „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės asesorių ir reliacijos teismų nutarimų vykdymas Kauno miesto taryboje XVI a. pabaigoje“, *Istorijos šaltinių tyrimai*, t. 5, sud. A. Dubonis, Vilnius, 2014, p. 107–146. Plačiau apie asesorių ir reliacijos teismų nutarimus LDK valstybinių miestų miestiečių bylose, įrašytose į LM knygas, žr. *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 276 (1584, 1586, 1597). Teismų bylų knyga 62*, par. D. Antanavičius, Vilnius, 2010.

⁹ Neseniai išleista keturių autorių studija, kurioje apibendrintos mūsų žinios apie Lietuvos Metriką (žr. A. Dubonis, D. Antanavičius, R. Ragauskienė, R. Šmigelskytė-Stukienė, *Susigrąžinant praeitį. Lietuvos Metrikos istorija ir tyrimai*, Vilnius, 2016).

pirmajame šiuo metu žinomame 1623 m. kovo 11 d. LM knygų apyraše ir pavadintos „Księgi łacińskie podlaskie“, t. y. „lotyniškos Palenkės knygos“. Išvardytos iš viso 7 knygos¹⁰.

1. Księgi dekretowe roku 1540.
2. Księgi drugie dekretowe roku 1541 do roku 1543.
3. Księgi dekretowe roku 1543.
4. Księgi dekretowe roku 1554 do roku 1558.
5. Księgi sądowe roku 1546 i 1547.
6. Księgi łacińskie dekretowe podlaskie roku 1545. Kączą się na przywileju miasta [s] miastu [s] Mielnikowi.
7. Dekretowe także łacińskie podlaskie w roku 1558.

Dar dvi knygos minimos 1623 m. lapkričio 26 d. originalių LM knygų sąrašė (*Ksiąg sądowych podlaskich łacińskich dwie*)¹¹. Deja, chronologiniai jų rėmai nenurodyti. Galima tik teigti, kad tai buvo dvi originalios knygos, veikiausiai netapačios išvardytoms septynioms. Ar jos, kaip ir kitos originalios LM knygos, žuvo 1655 m. Maskvos caro kariuomenei užėmus Vilnių, ar vis dėlto koku nors būdu išliko, kol kas nieko tikro pasakyti negalima.

Po to turime daryti daugiau nei šimtmečio pertrauką, nes minėtos 7 knygos vėl išnyra iš tamsos tik XVIII a. viduryje. 1747 m. gegužės 4 d. Varšuvoje buvo parengtas naujas LM knygų apyrašas, kurio vienintelis egzempliorius, deja, sudegė 1944 m. naciams numalšinus Varšuvos sukilimą, bet jo turinį lengva atkurti remiantis paskutiniu 1787 m. LM knygų inventoriumi, fiksuojančiu jos sudėtį ir suskirstymą prieš nusavinant ir išvežant į Rusiją. Išliko šio inventoriaus originalas, šiuo metu jis yra Sankt Peterburge, Rusų literatūros institute. Pats rankraštis ir kai kurios jo klajonių peripetijos jau trumpai aptarti¹². Nepaisant įvairių ketinimų, jis iki šiol nepaskelbtas, todėl neturėdami faksimilių, naudojamės Lietuvoje

¹⁰Г. Голенченко, „Реестр книг Метрики Великого княжества Литовского 1623 г.“, *Исследования по истории Литовской Метрики. Сборник научных трудов*, т. 2, Москва, 1989, p. 349–350.

¹¹D. Antanavičius, „Originalių Lietuvos Metrikos XVI a. knygų sąrašas“, *Istorijos šaltinių tyrimai*, т. 4, sud. A. Dubonis, Vilnius, 2012, p. 176.

¹²О. Дзярнович, „Инventарь «Книг Метрики ВКЛ по-новому переплетенный и составленный» Григорием Качановским (1787 г.): источник по истории государственного архива Великого Княжества Литовского“, *Lietuvos Statutas ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajoriškoji visuomenė. Straipsnių rinkinys*, sud. I. Valikonytė, L. Steponavičienė, Vilnius, 2015, p. 261–276.

esančiu šio dokumento nuorašu¹³. Čia vadinamosios Palenkės vaivadijos knygos išvardytos šitaip:

- 35. Księga za króla Zygmunta I actorum et appellationum terrarum Podlachiae ad sacram regiam maiestatem provenientium in anno 1538.
- 42. Księga za króla Zygmunta spraw podlaskich 1541 roku.
- 55. Księga za króla Zygmunta Augusta decretorum causarum Podlascensium 1542 anno.
- 58. Księga za króla Zygmunta Augusta dekretów i mów WKL 1545 roku.
- 47. Księga za króla Zygmunta I actorum Vilnae feria sexta ante dominicam Rogationum 1546.
- 64. Księga za króla Zygmunta Augusta dekretów od 1547 do 1550 roku.
- 79. Księga za króla Zygmunta Augusta dekretów WKL od 1555 do 1556 roku.

LM išvežimas į Sankt Peterburgą 1795 m. pragaištingas tuo, kad buvo suardyta per tris šimtmečius susiklosčiusi originali jos struktūra. Lemtingą vaidmenį čia suvaidino vadinamasis Jegoro Kiršbaumo inventorių, parengtas 1798 m. perduodant LM knygas Valdančiojo Senato 3-ojo departamento žiniai. Palenkės vaivadijos apeliacijų knygos buvo priskirtos dirbtiniam Teismų knygų skyriui, sukurtam Karūnos, arba Lenkijos, Metrikos pavyzdžiu, ir pažymėtos 13, 14, 15, 16, 17, 21 ir 32 eilės numeriais¹⁴. Jau kitais – 1799-aisiais – metais 5 iš 7 knygų (nr.13/35, 14/42, 15/55, 16/58, 32/79) kartu su didžiąja Karūnos Metrikos dalimi buvo perduotos Prūsijos Karalystei, kuriai po Trečiojo Respublikos padalijimo atiteko dalis Mazovijos ir Palenkės su buvusia Lenkijos Karalystės sostine Varšuva. Kaip tai galėjo atsitikti? Nėra abejonės, kad perduodant Prūsijai Karūnos Metriką, probėgšmais buvo peržiūrėtas taip pat LM knygų sąrašas ir, pastebėjus jame minėtas 5 Palenkės vaivadijos apeliacijų knygas, jos irgi buvo atiduotos, nors niekada nepriklausė Karūnos Metrikai. Tai minėjo S. Ptaszyckis dar XIX a. pabaigoje¹⁵. Lietuvos Metrikoje liko tik dvi knygos (17/47 ir 21/64). Minėtos 5 knygos, atiduotos Prūsijai, nuo 1808 m. buvo saugomos Varšuvoje įkurtame atskirame archyve, kuris kelis kartus keitė savo pavadinimą, kol galiausiai 1918 m. buvo pavadintas Vyriausiuoju (Centrinu) senųjų aktų archyvu (*Archiwum Głównie Akt Dawnych*). Čia jos ir sudegė 1944 m.

¹³ Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 1135 (Vilniaus mokslo bičiulių draugija), ap. 4, b. 14.

¹⁴ *Книга посольская Великого Княжества Литовского...*, изд. М. Оболенский, И. Данилович, Москва, 1843, p. 401.

¹⁵ С. Л. Пташицкий, *Описание книг и актов Литовской Метрики*, Санкт Петербург, 1887, p. 15.

rudenį naciams malšinant Varšuvos sukilimą ir tyčia naikinant visą Lenkijos sostinės kultūros paveldą.

Minėtos septynios knygos buvo tik gera pusė vadinamųjų Palenkės vaivadijos apeliacijų knygų. Dar penkios nuo seno saugotos kartu su Karūnos Metrikos knygomis. Ankstyviausia jų aprėpė 1550–1552 m., antroji – 1552–1554 m., trečioji – 1558–1562 m., ketvirtoji – 1563–1568 m. ir galiausiai penktoji – 1568–1571 m.¹⁶ Visos jos pirmą kartą minimos tik 1674 m. Stepono Kazimiero Hankiewicziaus sudarytame Karūnos Metrikos inventoriuje¹⁷. Jas ištiko toks pat likimas kaip ir pirmąsias penkias knygas. Kaip ir LM, Karūnos Metrika 1795 m. buvo išgabenta į Sankt Peterburgą. Bet kitaip nei LM, didžioji Karūnos Metrikos dalis, kaip minėta, jau 1799 m. buvo perduota Prūsijos Karalystei ir grįžo į Varšuvą. Kartu su ja buvo perduotos ir keturios iš šių penkių knygų, išskyrus pačią pirmąją, aprėpiančią 1550–1552 m. Ši kažkodėl palikta Sankt Peterburge¹⁸, vėliau buvo pervežta į Maskvą ir grįžo į Varšuvą tik po 1921 m., kai Lenkijos Respublika Rygos taikos sutarties pagrindu susigrąžino savo kultūros paveldo vertybes. Sugrįžusi į Varšuvą, ji buvo priskirta naujai įvairių dokumentų kolekcijai, pavadintai „Tak zwana Metryka Litewska“ (rankr. I B 31). Ir tai ją išgelbėjo. Mat visos kitos Palenkės vaivadijos knygos, remiantis senaisiais Karūnos Metrikos inventoriais, pagal turinį buvo priskirtos Karūnos Metrikos Teismų knygų skyriui, kuris *in corpore* sudegė lemtingaisiais 1944 m.

Kada ir kodėl šios penkios knygos pateko į Karūnos Metriką, yra mįslė. Tiek Lietuvos Metrikoje, tiek Karūnos Metrikoje atsidūrusios knygos turinio požiūriu yra vienodos. Problema ta, kad kol kas nėra visiškai aišku, kurios šalies – Lenkijos ar Lietuvos – kanceliarijoje jos buvo surašytos, nes valdovo vardu skelbiami teismų nutarimai jose įrašyti sutrumpinti, be juridinių pabaigos formulių, neminimi jokie pareigūnai, kurie tvirtina jų tikrumą ir galiojimą ir pan. Atsižvelgiant į tai, kad knygos aprėpia laikotarpį, kada Palenkės vaivadija priklausė LDK (iki 1569 m.), o ne Lenkijai, galima manyti, kad jos turėjo būti tvarkomos LDK kanceliarijoje arba bent jos pareigūnų. Šį spėjimą remtų ir tas faktas, kad Lietuvos Metrikoje XVII a. pirmojoje pusėje buvo bent devynios (7 + 2) knygos, o Karūnos Metrikoje – tik penkios. Galimas dalykas, kad pastarosios buvo perduotos konkrečių LDK kance-

¹⁶ *The “Lithuanian Metrica” in Moscow and Warsaw: Reconstructing the Archives of the Grand Duchy of Lithuania Including An Annotated Edition of the 1887 Inventory Compiled by Stanisław Ptaszycki*, [ed.] P. Kennedy-Grimsted with the collaboration of I. Sułkowska-Kurasiowa, Cambridge, 1984, p. A-109.

¹⁷ Zakład Narodowy im. Ossolińskich, rankr. 137/II.

¹⁸ С. Л. Пташицкий, *Описание*, p. 111.

liarijos pareigūnų lenkų pusei po to, kai Palenkė 1569 m. pagal Liublino unijos nuostatas buvo prijungta prie Lenkijos Karalystės ir daugelis LDK ponų, turėjusių ten žemės valdų, buvo priversti duoti ištikimybės priesaiką. Smulkioji Palenkės vaivadijos bajorija labai aktyviai gynė savo teises, nuo seno įtvirtinamas atskirų Bielsko, Drohičino ir Mielniko žemių privilegijų pavidalu, todėl tapusi Lenkijos Karalystės dalimi, galėjo reikalauti perduoti Lenkijos kanceliarijai savo vaivadijos apeliacijų nutarimų knygas. Kaip buvo iš tikrųjų, bus galima pasakyti tik paaiškėjus kokiems nors naujiems faktams.

Šiaip ar taip, galima apibendrinti, kad iš dešimties į Karūnos Metriką patekusių Palenkės vaivadijos apeliacijų knygų išliko tik viena. Ji nuskenuota ir šiuo metu lengvai visiems prieinama Vyriausiojo senųjų aktų archyvo puslapyje¹⁹. Nors likusios devynios knygos sudegė 1944 m., keturių iš jų tekstai mus pasiekė XVIII a. aštuntojo dešimtmečio atliktų kopijų (transkripcijų) pavidalu, kada Stanislovo Augusto kabineto sekretoriaus Antano Korvino Kosakovskio (Korwin Kossakowski, 1718–1786) rūpesčiu pirmosios 66 LM knygos buvo transkribuotos lotynišku raštu²⁰. Šių transkripcijų tomai šiuo metu saugomi minėtame Vyriausiajame senųjų aktų archyve Varšuvoje, atskiroje kolekcijoje, pavadintoje „Metryka Litewska. Transkrypcje“ (nepainioti su minėtu LM vardą turinčiu fondu „Tak zwana Metryka Litewska“). Tai knygos 35, 42, 55 ir 58 (pagal senąją LM XVIII a. numeraciją), esančios (kartu su kitomis) minėtos kolekcijos tomuose 207, 210, 214 ir 216. Knygos nr. 79 žinomos tik trumpos dokumentų santraukos. Jos saugomos dviem variantais kitose šio archyvo kolekcijose. Pirmasis variantas – LM knygų dokumentų santraukų fonde²¹, o antrasis – Viešajame Potockių archyve²².

Lietuvos Metrikoje liko tik dvi knygos. 1952 m. tuomečiame Sovietų Sąjungos Centriniam senųjų aktų archyve atlikus LM fondo „saugojimo vienetų“ pernumeravimą, jos įgijo atitinkamai 232 ir 236 eilės numerį. Rengdami šį straipsnį, negalėjome jų patikrinti *de visu*, todėl naudojome Lietuvoje esančiais jų mikrofilmiais, saugomais Lietuvos valstybės istorijos archyve. Iš visko sprendžiant, tai originalios XVI a. vidurio knygos. Taigi iš 12 Palenkės vaivadijos knygų tyrėjai šiuo metu vienu ar kitu pavidalu gali naudotis 8 knygų medžiaga. Kokio ji pobūdžio?

¹⁹ Prieiga per internetą: <http://pther.eu/MK/081/index.html>

²⁰ A. Dubonis, D. Antanavičius, R. Ragauskienė, R. Šmigelskytė-Stukienė, *Susigrąžinant praeitį. Lietuvos Metrikos istorija ir tyrimai*, p. 179–182.

²¹ Archiwum Głównie Akt Dawnych w Warszawie, fondas „Sumariusze Metryki Litewskiej“, t. 3, l. 243–264v.

²² AGAD, fondas „Archiwum Publiczne Potockich“, rankr. 18, l. 633–680.

Aptariamose knygoose vyrauja Palenkės vaivadijos žemių (Drohičino, Bielsko, Mielniko) bajorų apeliacijos valdovo teismui dėl įvairių šių žemių teismų nutarimų, o tarp jų pramaišiu įterpta daug įvairių LDK miestų (Bresto, Gardino, Kauno, Vilniaus, įvairių minėtos Palenkės miestelių) miestiečių apeliacijų valdovo teismui. Šis faktas, taip pat lotynų kalba, kuria vestos minėtos knygos, leido A. Ragauskui išskelti labai įdomią hipotezę, kad iki Stepono Batoro valdymo laikų atskirų LDK valstybinių magdeburginių miestų miestiečių apeliacijų knygų Lietuvos Metrikoje iš viso nebuvo, o jų užuomazgos tarsi „glaudėsi“ minėtose Palenkės vaivadijos apeliacijų knygoose²³. Šiuo metu daug kas byloja šios hipotezės naudai. Pirmiausia Palenkės knygos kadaise sudarė chronologiškai vientisą šaltinių kompleksą, apimančią 1538–1571 m. Antra, pirmoji atskira LDK valstybinių magdeburginių miestų miestiečių apeliacijų knyga LM sudėtyje yra iš 1579–1580 m.²⁴ Trečia, kol kas niekam nėra pavykę aptikti net menkiausių užuominų apie tokių atskirų knygų egzistavimą iki 1571 m. Ketvirta, LDK valstybinių magdeburginių miestų miestiečių apeliacijų buvo visose aptariamose knygoose. Galima abejoti nebent tuo, kokia apeliacinės instancijos nutarimų, skelbiamų karaliaus vardu, dalis buvo į jas įrašoma. Iš laikotarpio, apimančio net 20 metų (1538–1558), kol kas pavyko rasti vos 146 dokumentus, susijusius su Kauno miestiečių apeliacijomis. Šis skaičius prieštarauja 1550 m. kovo 29 d. Žygimanto Augusto paskelbto potvarkio žodžiams, kad dėl Kauno suolininkų teismo piktnaudžiavimo valdovo teismas yra „užverstas“ menkavertėmis kauniečių apeliacijomis. Kažin ar maždaug 70 apeliacinių bylų, įrašytų į aptariamą knygą per 1538–1549 m., galima laikyti dideliu darbo krūviu? Ar nebuvo taip, kad dėl kokių nors priežasčių į knygas pateko tik maža teiktų apeliacijų dalis? Išsklaidyti šias abejones bus galima ateityje, paaiškėjus kokiems nors naujiems faktams.

Šiaip ar taip, iš Kauno miesto istorijai svarbesnių dokumentų iš karto trumpai paminėtini šie. Pirmiausia grupė bylų, susijusių su buvusio vaito Stanislovo Stano ginčais su miesto valdžia ir atskirais miestiečiais (nr. 25, 46–49, 57). Čia yra įdomių žinių apie miesto pareigūnų santykius, žiupsnis informacijos apie vaito įstaigos knygas. Ypač svarbūs du Žygimanto Augusto potvarkiai dėl Kauno miestiečių apeliavimo valdovo teismui tvarkos ir teismų rinkliavų (nr. 79 ir 95). Keliuos dokumentuose minimas iš Kauno kilusio garsiojo XVII a. Lietuvos istoriko Alberto Vijūko-Kojalavičiaus (1609–1677) protėvis – Jonas Kojala (nr. 33, 40, 66), yra ne-lauktos informacijos apie kito garsaus istoriko – lenko Martyno Kromerio (Marcin

²³ *Vilniaus burmistro Luko Markovičiaus „Mundijaus“ kalbos, laiškai ir kiti raštai*, p. XXXVII–XLI.

²⁴ LVIA, f. 389, Lietuvos Metrika, kn. 273 [naudotasi archyve saugomais mikrofilmiais].

Kromer, 1512–1589) – giminaičius Kaune (nr. 68, 76, 81, 85). Be abejo, daugumą bylų sudaro dabar mažai ką sakančių miesto elito atstovų (vaitų, tarėjų, suolininkų) ar paprastų pasiturinčių miestiečių bylinėjimasis dėl pačių įvairiausių turtinių ir prekybinių sandorių. Iš jų minėtinas Uršulės Liubnerienės-Špilienės ginčas su pačia taryba dėl šios vaidmens Karaliaučiuje neteisėtai išpardavus ieškovės vyrui Jonui Špiliui priklausančią medieną (nr. 88), buvusio vaito Jokūbo Šulco našlės Margaritos Šulcienės ginčas su taryba dėl velionio vaito turto gražinimo (nr. 90).

Įdomus dokumentų pasiskirstymas pagal knygas. Ankstyviausioje dar nėra nė vieno su Kauno miestiečių apeliavimu susijusio dokumento, antroje – 1, trečioje – 4, ketvirtoje – 22, penktoje – 30, šeštoje – 22, septintoje – 23, aštuntoje – 40 (43) dokumentų. Net atsižvelgiant į tai, kad knygos aprėpia skirtingus laikotarpius, akivaizdi spartaus dokumentų gausėjimo tendencija, atspindinti, be abejonės, vis intensyvesnį apeliavimo į aukštesnę instanciją procesą. Tad lieka tik spėti, kiek faktų, galinčių nušviesti XVI a. Kauno miesto istoriją ar pavienių jo miestiečių veiklos aspektus, buvo tose knygose, kurios jau negrįžtamai pražuvo istorijos likimo verpetuose.

PRIEDAS

Vartojamos santrumpos

NN – *nomen nomina, nomen nominandum* (nežinomas vardas); ST – suolininkų teismas; TT – tarybos teismas; VDT – valdovo teismas; V-ST – vaito ir suolininkų teismas; VT – vaito teismas. Pabaigoje pateikiama dokumentuose ir jų santraukose minimų asmenų rodyklė.

I. Lietuvos Metrikos knygos Nr. 35 (pagal XVIII a. numeraciją) XVIII a. antrosios pusės kopija, šiuo metu saugoma Varšuvoje, Vyriausiąjame senųjų aktų archyve (*AGAD*), Lietuvos Metrikos knygų kopijų fonde (*Metryka Litewska. Transkrypcje*), rankr. 207, iš viso 704 numeriai (dokumentai), apimantys 1538–1541 m.

Pastaba. Nėra nė vieno VDT nutarimo, susijusio su Kauno miestiečiais.

II. Lietuvos Metrikos knygos Nr. 42 (pagal XVIII a. numeraciją) XVIII a. antrosios pusės kopija, šiuo metu saugoma Varšuvoje, Vyriausiąjame senųjų aktų archyve (*AGAD*), Lietuvos Metrikos knygų kopijų fonde (*Metryka Litewska. Transkrypcje*), rankr. 210, iš viso 539 numeriai (dokumentai), apimantys 1541–1542 m.

[1]. L. 223–224, nr. 197

1541 m. gruodžio 22 d., Vilnius. Žygimantas Senasis „dėl tam tikrų priežasčių“ šalių sutikimu atideda tarp Kauno burmistro Pranciškaus Mackavičiaus Čemeryčios, kaip jo žmonos Apolonijos atstovo, ir Apolonijos tėvo, Vilniaus vaistininko Jokūbo²⁵, bylą dėl ieškovo žmonos velionio senelio Jono *Usniszcza* (?) palikto turto (grynųjų pinigų, drabužių, aukso, brangakmenių, perlų, sidabro ir kitų daiktų) dviem savaitėms skaičiuojant nuo 1541 m. gruodžio 25 d., t. y. iki 1542 m. sausio 9 d., su sąlyga, kad suėjus terminui P. Mackavičius Čemeryčia grįš į Vilnių ir mėgins sudaryti su uošviu Jokūbu taikos sutartį.

III. Lietuvos Metrikos knygos Nr. 55 (pagal XVIII a. vidurio apyrašą) XVIII a. antrosios pusės kopija, šiuo metu saugoma Varšuvoje, Vyriausiąjame senųjų aktų archyve (*AGAD*), Lietuvos Metrikos knygų kopijų fonde (*Metryka Litewska. Transkrypcje*), rankr. 214, iš viso 584 numeriai (dokumentai), apimantys 1542–1545 m.

²⁵ Žr. R. Ragauskienė, „Vaistininkai XVI a. Vilniuje“, *Vilniaus istorijos metraštis*, t. 1, Vilnius, 2007, p. 38–39. Iš šio dokumento aiškėja, kad Kauno burmistras F. Mackavičius Čemeryčia buvo Vilniaus vaistininko Jokūbo NN žentas. Taip pat žr. VDT 1545 m. gruodžio 24 d. nutarimą, iš kurio aišku, kad Jokūbas tuo metu jau buvo miręs.

[2]. L. 732–736, nr. 405

1544 m. gruodžio 5 d., Vilnius. VDT naikina kelis TT ir ST nutarimus skirtingose Gdanko miestiečio Jono Kopo, turinčio nekilnojamojo turto Kaune, ir Kauno miestiečio Andriaus Vaito (Vog(e)to, Fog(e)to, mirė 1545 m.) bylose dėl bendromis lėšomis paruoštų vadinamųjų vančosų ir klepkų pasisavinimo iš A. Vaito (Vog(e)to, Fog(e)to), abipusių kaltinimų šmeižtu bei gero vardo pažeminimu ir nurodo atnaujinti procesą valdovo paskirtų įgaliotinių teisme kaip 1-ojoje instancijoje. Šalys iš karto tai padarė ir paskirtų įgaliotinių akivaizdoje panaikino vienas kitam mestus kaltinimus dėl šmeižto, sutiko su 500 vengriškų florenų laidu valdovo išdo naudai ir 50 000 (!) talerių [greičiausiai perrašymo klaida, turimos galvoje plytos. – D. A.] bauda Kauno rotušės naudai tuo atveju, jei kuri nors šalis pažeis taikaus sambūvio susitarimą. Byloje dėl ginčijamos medienos A. Vaitas (Vog(e)tas, Fog(e)tas) paprašė padaryti pertrauką reikalingiems dokumentams iš Kauno atsivežti. Valdovo įgaliotiniai, J. Kopui sutinkant, atidėjo bylos nagrinėjimą iki 1545 m. sausio 8 d. Vilniuje arba toje vietovėje, kur tą dieną valdovas bus apsistojęs su savo dvaru.

[3]. L. 750–752, nr. 413

1544 m. gruodžio 5 d., Vilnius. Bertoldas Bišofas skundžia V-ST nutarimą byloje su Andriumi Vaitu (Vog(e)tu, Fog(e)tu) dėl auksinio žiedo su rubino akmenimi negražinimo. VDT patvirtina V-ST nutarimą, kad B. Bišofas turi duoti priesaiką, jog žiedas dingo, kai buvo atneštas jo žmonai parodyti, ir, tai padarius, A. Vaitas (Vog(e)tas, Fog(e)tas) gali tęsti bylą toliau.

[4]. L. 1007–1008, nr. 556

1545 m. sausio 10 d., Vilnius. VDT dėl Jono (Hanuso) Ropo, turinčio Kaune nekilnojamojo turto ir atstovaujamo Mykolo Šimbelio, ligos atideda jo ir Kauno miestiečio Andriaus Banko ar Bonko [turimas galvoje Andrius Vaitas, kitaip Vog(e)tas, Fog(e)tas], atstovaujamo Jono (Hanuso) Nimco, bylos nagrinėjimą iki kovo 2 d. Vilniuje arba toje vietovėje, kur tą dieną valdovas bus apsistojęs su savo dvaru.

[5]. L. 1013–1015, nr. 560

1545 m. sausio 22 d., Vilnius. Motiejus Grabovskis²⁶ skundžia ST nutarimą byloje su laivo vairininku Hermanu NN dėl dviejų namų Kaune įsigijimo ir apmokėjimo

²⁶ E. Laucevičius, R. Vitkauskienė, *Lietuvos auksakalystė. XV–XIX amžius*, Vilnius, 2001, nr. I. 336.

už juos smulkmenų. VDT patvirtina ST nutarimą, kuriuo M. Grabovskiui buvo nurodyta sumokėti Hermanui 15 kapų grašių už šio sureštus statinius ir dar 3 kapas ir 10 grašių už patį sklypą, į minėtą sumą neįtraukiant M. Grabovskio jau sumokėtų nuompinigių už gyvenimą tuose namuose.

IV. Lietuvos Metrikos knygos Nr. 58 (pagal XVIII a. numeraciją) XVIII a. antrosios pusės kopija, šiuo metu saugoma Varšuvoje, Vyriausiajame senųjų aktų archyve (*AGAD*), Lietuvos Metrikos knygų kopijų fonde (*Metryka Litewska. Transkrypcje*), rankr. 216, iš viso 465 numeriai (dokumentai), apimantys 1545–1547 m.

[6]. L. 3–5, nr. 2

1545 m. kovo 18 d., Vilnius. Gdansko miestiečio Simono Loisenos atstovas Antanas Stagnetas skundžia ST nutarimą byloje su Kauno miestiečiu Mykolu *Mers(z)nian* dėl 24 maldratų (1 maldratas – apie 500–750 kg) druskos išdavimo ir Andriaus Vaito (*Vog(e)to, Fog(e)to*) atlikto ginčijamos druskos arešto. VDT naikina ST nutarimą dėl Jono Kopo kaip siūlomo laiduotojo atmetimo, nurodo A. Vaitui sutikti su J. Kopo kaip laiduotojo kandidatūra ir grąžina šalis į ST tęsti bylos.

[7]. L. 31–43, nr. 17

1545 m. kovo 30 d., Vilnius. Gdansko miestietis ir valdovo pirklys [t. y. savotiškas Žygimanto Augusto prekybinių reikalų ūkvedys] Jonas Kopas, turintis Kaune nekilnojamojo turto, toliau bylinėjasi su Andriumi Vaitu (*Vog(e)tu, Fog(e)tu*), vadinamu *Bak* [t. y. sparva, kamanė, širšė ir pan.], dėl 1544 m. gruodžio 5 d. nutarime minimos medienos ir už jos pardavimą gautų pinigų pasisavinimo bei patirtų 200 kapų grašių nuostolių atlyginimo, taip pat prašo VDT liepti A. Vaitui ST grąžinti visų jam [J. Kopui] priklausančių žemės sklypų ir namų, esančių Kaune ir už jo ribų, taip pat anapus Nemuno, valdymą, kaip A. Vaitas raštu buvo pažadėjęs tai padaryti. Kiti J. Kopo ieškiniai buvo susiję su giminaičiui Jonui Elendui skirta ir plukdant dingusia medienos partija, patirtų bendrų išlaidų šiai medienai suruošti ir laivo įrangai įgyti pasidalijimo, taip pat dėl lygaus iš skolintojų (?) po paskutinio sudaryto balanso gautų paskolų (?) paskirstymo ir atgautų skolų procentų (?) J. Kopui priklausančios dalies grąžinimo, dėl laivo, vadinamu „batu“ (*bath*) ir talpinančio 20 maldratų druskos, dėl miestiečio Simono Biručio dokumentų, priklausančių J. Kopui, grąžinimo, dėl kažkokio tarno Grigaliaus, kuris jiems abiem vieno skolininko buvo atiduotas kaip įkaitas už 30 kapų grašių paskolą, ir J. Kopui priklausančios šios bendros paskolos dalies atlyginimo,

dėl kai kurių prekių ir karo įnagių (dviejų gabalų švino, keletos muškietų, keletos svarų plieno, akmens (apie 16 kg) pipirų, kelių plaktukų, geležinio indo), kelių tūkstančių žiestų plytų ir daugelio kitų daiktų gražinimo arba 50 kapų grašių kompensacijos už juos. Galiausiai J. Kopas pasiliko teisę bylinėtis su A. Vaitu, jei kai kurie asmenys, ypač Gdansko miestietis Jonas Heinas, pareikštų J. Kopui ieškinį dėl pelenų. VDT išsamiai (su daugybe smulkmenų) išaiškina J. Kopo pretenzijų dėl ginčijamos medienos ir nekilnojamojo turto sprendimą, o dėl visų kitų ieškinio objektų nukreipia šalis į TT tęsti proceso.

[8]. L. 168–171, nr. 82

1545 m. rugpjūčio 7 d., Vilnius. Šaulys Petras Miklašovičius skundžia VT nutarimą byloje su Mykolu Skliaru (Škliaru) dėl trukdžių ieškovo tėvui naudotis mišku, kur vančosų ruošimui buvo suręstos „būdos“, ir atsisakymo atlyginti patirtus nuostolius, siekiančius 100 kapų grašių. VDT nurodo, kad P. Miklašovičius VT pirmiausia turi pateikti įgaliojimą, jog turi teisę atstovauti savo tėvui, bei kitus ieškinio nagrinėjimui reikalingus dokumentus, ir gražina šalis į VT tęsti bylos.

[9]. L. 171, nr. 83

1545 m. rugpjūčio 7 d., Vilnius. Jonas Gradovskis skundžia nenurodyto 1-osios instancijos teismo nutarimą byloje su Elžbieta Kosinska ir jos globėju Mikalojumi Šimbeliu dėl namo. VDT šalių sutikimu atideda bylos nagrinėjimą iki spalio 13 d.

[10]. L. 171–174, nr. 84

1545 m. rugpjūčio 7 d., Vilnius. Mykolas Tička skundžia TT nutarimą byloje su Motiejumi Heinu (būsimoju Kauno vaitu, mirusiu 1576 m.) dėl kilmingajam Pauliui Giedraičiui priklausančių rugių perėmimo ir pardavimo aplinkybių. VDT naikina TT nutarimą ir nurodo pašaukti į teismą liudyti šioje byloje trečiąjį liudytoją.

[11]. L. 194–196, nr. 91

1545 m. rugsėjo 4 d., Vilnius. Dorotėjos Popieliovos (Popelienės) globėjas Mykolas Bimbelis (Šimbelis?) skundžia TT nutarimą byloje su Stasiu (Stanislovu) Viepreliu dėl teismo išlaidų atlyginimo kitoje šalių jau išspręstoje byloje. VDT naikina TT nutarimą dėl išlaidų atyginimo priteisimo ir nurodo S. Viepreliui TT pirmiausia dokumentais pagrįsti, kad D. Popieliova (Popelienė) buvo įsipareigojusi jas padengti: jei tai įrodysiąs, D. Popieliova (Popelienė) turėsianti pareigą jas kompensuoti; jei neįrodysiąs, ji bus laisva nuo pareigos tai daryti.

[12]. L. 395–396, nr. 232

1545 m. spalio 22 d., Vilnius. Pranciškaus Guberšteino ir vaito NN bylą dėl dvarelio ir žemės sklypų atėmimo ir kitų skriaudų VDT perduoda nagrinėti įgaliotiems valdovo komisariams, pasiūstiems į Kauną spręsti kitų bylų.

[13]. L. 404–406, nr. 238

1545 m. spalio 30 d., Vilnius. Vilprechto Šulco atstovas, tarėjas Erhardas Šlegelis, skundžia ST ir TT nutarimus byloje su Jonu Roderiu dėl įpareigojimo V. Šulcui pateikti garantiją, kad nekeis ieškinio turinio. VDT patvirtina ST nutarimą ir nurodo šalims tęsti bylą.

[14]. L. 541–543, nr. 305

1545 m. gruodžio 18 d., Vilnius. Pranciškus Demekrugieris, velionio Labguvos miestiečio Antano Demekrugierio našlės dabartinis vyras ir savo žmonos vaiku iš pirmosios santuokos patėvis, skundžia ST nutarimą byloje su velionio Jono *Greffae (Gressae?)* našle Gertrūda [Henova] ir jos sūnumi Jonu Hoenu (Hone?) dėl A. Demekrugierio prekybinių sandorių knygos (t. y. savotiško pajamų ir išlaidų žurnalo) grąžinimo, finansinės apskaitos (balanso) sudarymo ir įsiskolinimo padengimo. VDT naikina ST nutarimą (ieškovai jau pralaimėję bylą ir negalį nieko reikalauti iš J. Hoeno ir jo motinos Getrūdos, taip pat negalįs būti patenkintas jų reikalavimas, kad atsakovai duotų priesaiką) ir nurodo atsakovams grąžinti ginčijamą knygą bei sudaryti finansinę apyskaitą, o jei negrąžins ginčijamos knygos, turi duoti ieškovų reikalaujamą priesaiką; šalys grąžinamos į ST tęsti bylos artimiausiame 1545 m. gruodžio 22 d. posėdyje.

[15]. L. 543–546, nr. 306

1545 m. gruodžio 24 d., Vilnius. Kauno tarėjas Pranciškus Mackavičius Čemeryčia, kaip savo žmonos Apolonijos atstovas, Vilniaus TT bylinėjosi su Vilniaus miestiečiais Jokūbu Puškoriu (Puškažu) ir Stanislovo Kožoneku dėl savo žmonos Apolonijos velionio tėvo, Vilniaus vaistininko ir tarėjo Jokūbo, testamentu, kurio vykdytojais buvo minėti atsakovai, teisėtumo ir palikto turto inventoriaus sudarymo. Vilniaus TT pripažino ginčijamą testamentą esant teisėtą, juoba kad jį patvirtino pats Žygimantas Senasis, bet P. Mackavičius Čemeryčia su tuo nesutiko ir Vilniaus TT persiuntė bylą į VDT. VDT patvirtina testamentą galiojant ir grąžina šalis į Vilniaus TT tęsti bylos.

[16]. L. 574–575, nr. 315

1546 m. vasario 10 d., Vilnius. Jonas Roderis, remdamasis valdovo vardu išduotu raštišku šaukimu, šaukia Vilprechtą Šulčą į VDT dėl ST nutarimo neleisti jam (J. Roderiui) teikti apeliacijos šalių byloje. V. Šulcui paprašius parodyti atitinkamą ST draudimą įrodantį dokumentą, J. Roderis atsakė, kad tokio neturįs ir jo apskritai nesą. VDT atleido V. Šulčą nuo pareigos atsakyti į J. Roderio ieškinį ir nurodė J. Roderiui padengti V. Šulco bylinėjimosi išlaidas, taip pat paliko J. Roderiui teisę kelti bylą 1-osios instancijos teismui (ST) dėl draudimo teikti ginčijamą apeliaciją.

[17]. L. 575–576, nr. 316

1546 m. vasario 10 d., Vilnius. Vilprechtas Šulcas ir Jonas Roderis, vykdydami VDT 1545 m. spalio 30 d. nutarimą (žr. atitinkamą įrašą), susiginčijo, kokiame teisme turi būti duota reikalaujama garantija – specialiai tuo reikalu sušaukta ST posėdyje ar eiliniame ST sesijos posėdyje, todėl kreipėsi į VDT prašydami tai išaiškinti. VDT nurodė šalims tęsti bylą ST (?) ir nurodė galutinį terminą – 1546 m. kovo 12 d.

[18]. L. 577–579, nr. 317

1546 m. vasario 10 d., Vilnius. Gertrūda Henova ir jos sūnus Jonas Hoenas (Honè?) skundžia ST nutarimą byloje su Pranciškumi Demekrugieriu dėl VDT 1545 m. gruodžio 18 d. nutarimo (žr. atitinkamą įrašą) vykdymo veiksmų (ST davė laiko P. Demekrugieriui pateikti savo prekybinių sandorių žurnalą ir palyginti jo duomenis su atsakovų pateiktuoju). VDT patvirtina ST nutarimą, paaiškindamas, kad jei abiejų šalių pateiktųjų prekybinių sandorių žurnalų duomenys sutaps, šalys, neduodamos priesaikos, turės sudaryti finansinę apyskaitą, o jei P. Demekrugierio pateiktieji duomenys skirsis ir atsakovai nenorės suo jais sutikti, tuomet atsakovai turės duoti priesaiką, kad neturį jokio kito prekybinių sandorių žurnalo, ir turės sudaryti finansinę apyskaitą pagal savo (t. y. atsakovų) žurnalo duomenis; visa tai įvykdyti VDT šalims davė galutinį terminą – 1546 m. kovo 26 d.

[19]. L. 626–628, nr. 345

1546 m. vasario 15 d., Vilnius. Žyгимantas Augustas patvirtina velionio Vilniaus katedros kanauninko ir valdovo sekretoriaus Erazmo Eustachijaus²⁷ iš Krokuvos testamento vykdytojų pareiškimą, kad šie, vykdydami minėto testamento punktus

²⁷ Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a., par. V. Ališauskas, T. Jaszczolt, L. Jovaiša, M. Paknys, (*Bažnyčios istorijos studijos*, t. 2), Vilnius, 2009, nr. 421.

(legatus), perdavė Mikalojui, Petru ir Dorotėjai Kunicoms, minėto testatoriaus seserėnams ir seserėčiai, Krokuvos miestiečio Mikalojaus Kunicos vaikams, mūrinio namo Kaune, priklausiusio E. Eustachijui, turtines ir valdymo teises.

Significamus etc., quia cum comparentes coram nobis personaliter generosus ac nobiles Iohannes Luthomirski curiae nostrae Polonae thesaurarius, Iohannes Hosius Ulrici in Wirchupy et Goicziniski tenutarius, Ioannes Tholsczik consul Vilmensis, exequutores ac fidei commissarii veri et legitimi testamenti ac ultimae voluntatis venerabilis olim Erasmi Eustachii de Cracovia canonici Vilmensis, secretarii nostri, suo et venerabilis Ioannis Kunyczki canonici Vilmensis, exequutoris dicti testamenti interim hic absentis, nominibus, cavendo tamen de ratihabitione eiusdem, sani mente et corpore palam, publice, libere et per expressum recognoverunt, quia satisfaciendo testamento et ultimae voluntati praefati testatoris coram nobis per eos exhibito domum olim eiusdem praefati testatoris in civitate nostra Kawnensi muro aedificatam, inter domum seu curiam parochi Kawnensis ex una et inter domum muro etiam aedificatam in acie consistentem honestae Annae Pehcziczka ex altera partibus sitam, simul cum orto in postico eiusdem domus trans vicum sito cum totali eiusdem domus et horti haereditate et omnibus ad ea/m?] pertinentibus et quovis modo spectantibus et provenientibus nihil iuris, dominii et proprietatis et quorumvis usufructuum in eadem domo et horto pro se et suis successoribus reservando seu excipiendo ita late, longe et circumferentialiter, prout praefatae domus et horti haereditas in suis terminis et limitibus extendit, famatis Nicolao, Petro et Dorotheae, liberis famati Nicolai Kunicza Ianii, civis Cracoviensis, ex olim Dorothea sorore amicali praefati testatoris procreatis et genitis, resignaverunt et praesentibus resignant omnique iuri suo, quod sibi in dicta domo et horto competeat aut deinceps quomodocunque competere potuerit, renunciant et totum in dictos sororinos testatoris saepenominati transfundunt per ipsos Nicolaum, Petrum et Dorotheam et eorum successores cum omni iure, dominio et proprietate et titulo haereditario perpetue et in aevum possidendam, habendam et ad usus beneplacitos convertendam. Iamque exnunc praedicti exequutores et fidei commissarii dant et permittunt praefatis Nicolao, Petro et Dorotheae realem intromissionem et actuaalem possessionem per advocatum et scabinos iudicio Kawnensi praesidentes in eandem domum et hotum et eorum totalem haereditatem dandam. Ad quam admittendam seu, si opus fuerit, denuo resignationem coram illo iudicio Kawnensi bannito exposito in personam eorundem praefatorum Nicolai, Petri et Dorotheae faciendam constituerunt et per praesentes constituunt et ordinant certum plenipotentem

suum, famatum videlicet Casparum Lubnerum civem et telonearium nostrum Kawnensem. Quam quidem recognitionem resignationis huiusmodi tanquam iustam et legitimam per nos admissam in omnibus eius punctis, clausulis approbandam, confirmandam et ratificandam duximus, prout approbamus, confirmamus et ratificamus, decernendo ea/m/ et omnia in ea contenta robur perpetuae et debitae firmitatis obtinere debere de foram iuris. Harum testimonio literarum, quibus sigillum nostrum est subimpressum. Actum et datum Vilnae die Lunae postridie feriarum divi Valentini martyris.

[20]. L. 652–654, nr. 358

1546 m. vasario 26 d., Vilnius. Mykolas Tička skundžia ST nutarimą byloje su tarėju Motiejumi Heinu dėl kilmingajam Pauliui Giedraičiui priklausančių grūdų perėmimo (žr. 1545 m. rugpjūčio 7 d. nutarimą) pripažinti galiojant M. Heino nurodyto trečiojo liudytojo parodymus, duotus Labguvos miesto teisme, ir liepti M. Tičkai apmokėti ginčijamus grūdus. VDT patvirtina ST nutarimą, papildydamas, kad M. Heinas turės asmenine priesaika patvirtinti gražintinų rugių statinių kiekį ir jų pardavimo kainą tuo metu, kai pateikė pagrindinį ieškinį, o M. Tička turės sumokėti šią rugių vertę.

[21]. L. 654–656, nr. 359

1546 m. kovo 3 d., Vilnius. Motiejaus Bertramo²⁸ (buvusio Vilniaus vyskupystės kunigo, palikusio dvasininkų luomą) atstovas Martynas iš Venclavicų skundžia ST nutarimą savo kliento byloje su Karaliaučiaus miestiečiu Petru *Mechon* (?) dėl skolos likučio padengimo. VDT naikina ST nutarimą, kuriuo minėtam Petru buvo duotos dvi savaitės atstovui susirasti, ir nurodo Petru duoti garantiją, kad nekeis ieškinio turinio ir įrodymų.

[22]. L. 683–684, nr. 376

1546 m. kovo 24 d., Vilnius. Remdamasis raštišku valdovo vardu išduotu šaukimu valdovo dvarionis Andrius Adrejavičius (Andrejovičius) pašaukė į VDT Kauno miestietį Motiejų dėl tam tikros ieškovui Kaune padarytos skriaudos. Motiejus prašė nukreipti šalis bylinėtis į tinkamą pagal jurisdikciją Kauno TT. VDT patenkino šį prašymą ir nustatė bylos nagrinėjimo TT terminą – 1546 m. gegužės 11 d.

²⁸ Ten pat, nr. 1725.

[23]. L. 694–697, nr. 384

1546 m. kovo 15–20 (?) d., Vilnius. Vilniaus miestiečio velionio Jono Budziko (arba Rudziko?) našlės Agnės Budzikovos (Rudzikovos?) globėjų, Vilniaus tarėjo Jurgio Bočkos ir katiliaus Stanislovo, įgaliotinis kilmingasis Antanas Rudzinskis skundžia Vilniaus ST nutarimą A. Budzikovos (Rudzikovos?) byloje su Kauno miestiečiu Leonardu Beleriu (?) dėl J. Budziko palikto turto arešto už 85 kapų grašių skolą L. Beleriui. VDT, naikindamas Vilniaus ST nutarimą, nurodo pirmiausia iširti, kuri šalis turi pirmumo teisę keliant ieškinį, ir grąžina bylą į Vilniaus ST.

[24]. L. 798–800, nr. 435

1546 m. gegužės 3 d., Vilnius. Jonas Skerys skundžia ST nutarimą byloje su Pranciškumi Guberšteinu dėl patirtos žalos ir teismo išlaidų atyginimo, kai P. Guberšteinas neteisėtai apeliavo į VDT. ST atsisakė įvertinti J. Skerio patirtas teismo išlaidas, todėl VDT vien dvi keliones iš Kauno į Vilnių į VDT posėdžius įvertino 20 grašių, o kitas teismo išlaidas, patirtas 1-ojoje instancijoje, pavedė nustatyti ST pagal J. Skerio teiginius. Kai P. Guberšteinas atsiskaitys su J. Skeriu, šis turės atsakyti į pagrindinį P. Guberšteino ieškinį dėl šmeižto.

[25]. L. 816–817, nr. 443

1546 m. gegužės 14 d., Vilnius. Remdamasis valdovo vardu išduotu raštišku šaukimu suolininkas Pranciškus Guberšteinas pašaukė į VDT miestietį Stanislovą Staną, kad šis, eidamas vaito pareigas, nepagrįstai jį įkalino, todėl kiti suolininkai prikišantys jam šią dėmę ir nenorintys leisti jam dalyvauti ST posėdžiuose. S. Stanas atsakė, kad ši byla valdovo siųstų įgaliotinių jau buvusi išspręsta ir jis (S. Stanas) buvęs išteisintas, nes P. Guberšteinas buvęs įmestas į kalėjimą už tai, kad užsipuolęs ir apkūlęs miesto vaznius (teismo pareigūnus), pasiųstus sulaikyti vieną piktadarį. Savo ruožtu P. Guberšteinas prašė paskelbti, jog šis įkalinimas niekaip nekenkia jo geram vardui. VDT skelbia S. Staną esant nekaltą ir atleidžia jį nuo pareigos atsakyti į P. Guberšteino ieškinį, o patį P. Guberšteiną skelbia nepraradus gero vardo ir galint dalyvauti ST posėdžiuose.

Quia cum providus Franciscus Guberstein oppidanus et scabinus Kawnensis ex citatione nostra literali, qua citaverat providum Stanislaum Stano etiam oppidanum Kawnensem ad quaevis illi in ipso termino obicienda, proposuisset contra ipsum Stanislaum, quod is, dum egerat advocatum Kawnensem, coniecisset eum in carcerem civilem, ubi sotes intrudi solent, absque aliqua sua noxa, unde et

collegae ipsius scabini alique officiales oppidi illius reclusionem et coniectionem hanc in carcerem eiusmodi eidem Francisco quasi quandam notam impingendo noluit [s] eundem in collegio suo habere locumque inter se, quem antea habuit, obtinere. Ex adversoque dictus reus Stanislaus hic idem personaliter stando respondendo allegavit iam antea per commissarios nostros ipsam causam iudicatam seque tum absolutum esse eo, quod tum compertum esset ipsum Franciscum contra magistratum deliquisse et contumaciter sese gessisse, propterea quod tum in ministros publicos illius oppidi, quid ad comprehendendum quendam malefactorem a magistratu missi fuerant, irruisset eorumque quosdam plagis affecisset, quae tamen coniectio in carcerem non videtur illi aliquam infamiam irrogare; petente ex adverso Francisco sibi utique per nos clementer provideri, quod eiusmodi coniectio in carcerem nihil suae et neque suorum successorum famae et bonae existimationi noceat, praesertim cum nemo hactenus super aliquo scelere in ius traxerit neque convincerit [s]. Nos auditis praemissis et cognito, quod iam ipsa causa iudicata fuerit, quare ipsum Stanislaum reum a praedicta citatione et causa liberum et absolutum pronuntiavimus per praesentesque absolvimus decernendo insuper et declarando, quod huiusmodi in carcerem Francisci coniectio ipsum infamare non potest ob idque neque ipsius famae, honori et bonae existimationi nocere et obesse poterit, sed nec propterea loco seu ordine movendus est, sed pro tali habendus et reputandus, qualis ante eiusmodi coniectionem in carcerem habitus et reputatus erat, hac nostra etc.

[26]. L. 820–821, nr. 446

1546 m. gegužės 14 d., Vilnius. Tarėjas Motiejus Heinas skundžia ST nutarimą byloje su Mykolu Tička dėl VDT 1545 m. rugpjūčio 7 d. ir 1546 m. vasario 26 d. nutarimų (žr. atitinkamus įrašus) vykdymo veiksmų ST (plačiau neaiškinama). VDT patvirtina ST nutarimą ir skiria 1546 m. gegužės 28 d. terminą ankstesniems VDT nutarimams, priimtiems šalių byloje, įvykdyti.

[27]. L. 831–833, nr. 452

1546 m. gegužės 20 d., Vilnius. Vilniaus vaistinininko Jokūbo NN našlės ir vaikų globėjai Stanislovas Kožonekas ir Jokūbas Puškorius (Puškažas) skundžia Vilniaus TT nutarimą byloje su Kauno tarėju Pranciškumi Mackavičiumi Čemeryčia ir jo žmona Apolonija dėl velionio Jokūbo NN palikto turto inventoriaus pateikimo P. Čemeryčiai. VDT patvirtina Vilniaus TT nutarimą, kad minėti globėjai turi parodyti ieškovams reikalaujamą inventorių, ir grąžina šalis į Vilniaus TT tęsti bylos.

V. Lietuvos Metrikos knyga Nr. 232 (pagal dabartinę Rusijos valstybės senųjų aktų archyvo (RGADA) numeraciją), iš viso 509 numeriai (dokumentai), apimantys 1546–1547 m.

[28]. L. 7–7v, nr. 9

1546 m. birželio 28 d., Vilnius. Jonas Roderis skundžia ST nutarimą byloje su Vilprechtu Šulcu. VDT naikina ST nutarimą ir leidžia atnaujinti procesą.

[29]. L. 11–11v, nr. 16

1546 m. rugpjūčio 9 d., Vilnius. Mykolas Tička skundžia ST nutarimą byloje su Vilprechtu Šulcu dėl M. Tičkos namo perdavimo V. Šulcui. VDT patvirtina ST nutarimą, patikslindamas, kad šalys per 4 savaites turi sudaryti bendrą finansinę apyskaitą.

[30]. L. 11v–12, nr. 17

1546 m. rugpjūčio 9 d., Vilnius. Baltramiejus Niešukotis skundžia ST nutarimą byloje su Mauricijumi Heinu dėl 4 maldratų ir 4 statinių druskos. VDT naikina ST nutarimą ir nurodo šalims bylinėtis iš naujo.

[31]. L. 12–12v, nr. 18

1546 m. rugpjūčio 25 d., Vilnius. Mykolas Tička skundžia ST nutarimą byloje su Motiejumi Heinu dėl šio atleidimo nuo priesaikos apskaičiuojant Juozapo Tičkos parduotų rugių vertę. VDT naikina ST nutarimą ir nurodo M. Heiniui atvesti į teismą J. Tičką arba bent pateikti galiojantį jo liudijimą dėl parduotų 30 statinių rugių vertės, o M. Tička, remiantis šiuo liudijimu, turės atsiskaityti su M. Heinu.

[32]. L. 12v–13, nr. 19

1546 m. rugpjūčio 28 d., Vilnius. Hermanas, laivo vairininkas, su Vilniaus auksakaliu Motiejumi Grabovskiu dėl TT nutarimo jų byloje dėl namo Kaune, dar minima Karaliaučiaus miestietė Ona Sendziviškė (*Sędziwiska*), kuriai M. Grabovskis atstovauja. VDT davė M. Grabovskiui 19 savaičių atvesti O. Sendziviškę į TT, antraip ši galutinai pralaimės bylą.

[33]. L. 13v–14, nr. 22

1546 m. spalio 14 d., Vilnius. Ona Bonkova (*Bąkowa*) skundžia TT nutarimą byloje su Jonu Kojala dėl vaško (prasmė neaiški, nes tekstas daug kur suteptas).

VDT naikina TT nutarimą ir nurodo, kad turi būti laukiama Jono Kopo atvykimo ir tik tada O. Bonkova turinti atsakyti į J. Kojalos ieškinį.

[34]. L. 14–14v, nr. 23

1546 m. spalio 23 d., Vilnius. Pranciškus Guberšteinas skundžia TT nutarimą byloje su Jurgiu Veseliu dėl ginčijamo dvarelio (ūkio). VDT patvirtina TT nutarimą dėl ginčijamo dvarelio priteisimo ir perdavimo J. Veseliui.

[35]. L. 14v–15, nr. 24

1546 m. spalio 25 d., Vilnius. Jurgis Meila skundžia ST nutarimą byloje su Gdansko miestiečiu Simonu Lense dėl priteisto atsiskaitymo už druską auksu, sidabru ir brangakmeniais. VDT naikina ST nutarimą dėl procedūrinių dalykų (ST iš karto paskelbė galutinį savo nutarimą apeidamas pirminio, preliminaraus nutarimo būtinybę) ir nurodo ST pirmiausia priimti preliminarų nutarimą.

[36]. L. 16–16v, nr. 27

1546 m. spalio 26 d., Vilnius. Pranciškus Guberšteinas skundžia TT nutarimą byloje su Tomu Veliuoniškiu (iš Veliuonos) dėl 6,5 kapos skolos ir laido (netesybų) priteisimo. VDT patvirtina TT nutarimo dalį dėl priteisimo sumokėti skolą per dvi savaites, bet atleidžia P. Guberšteiną nuo laido (netesybų) mokėjimo. Byloje minimas Tomo atstovas – Kauno muitinės raštininkas ir Veliuonos faktorius (ūkvedys) Andrius Petrikovskis Dzieniuska (?).

[37]. L. 16v–17v, nr. 29

1546 m. spalio 29 d., Vilnius. Vilprechtas Šulcas ir Jonas Roderis bylinėjasi dėl dviejų ST priimtų nutarimų: (1) dėl J. Roderio turto perdavimo V. Šulcui už neapmokėtas 10 maldratų ir 1 statinę druskos ir (2) dėl V. Šulco patirtų teismo išlaidų. Dėl pirmosios bylos ST buvo nutaręs, kad J. Roderio atstovas Martynas iš Venclavicų turi pateikti atsakymą dėl ieškinio, o dėl antrosios – V. Šulcas turintis duoti priesaiką dėl 12 kapų teismo išlaidų, jei tam pritaris minėtas J. Roderio atstovas. VDT patvirtina ST nutarimą pirmojoje byloje, o antrojoje nurodo šalims susitarti taikiai (ta proga ir pagrindinėje byloje dėl turto) iki penktadienio prieš Šv. Barborą (gruodžio 3 d.), bet nepavykus tęsti pirmosios bylos procesą artimiausiame ST posėdyje, o dėl antrosios kreiptis į VDT per 4 savaites skaičiuojant nuo gruodžio 3 d.

[38]. L. 75v–76, nr. 131

1546 m. spalio 13 arba 14 d., Vilnius. Gdansko miestietis Jokūbas Kampė (*Campe*) bylinėjasi su Pranciškumi Guberšteinu dėl 20 su puse maldrato ir 1 statinės druskos bei 11 kapų ir 4 grašių sumos. ST nutarė, kad F. Guberšteinas turi nevilkindamas proceso atsakyti į J. Kampės ieškinį, nes jau buvo prašęs padaryti pertrauką atstovui susirasti. VDT patvirtina ST nutarimą ir nurodo F. Guberšteinui atsakyti į ieškinį.

[39]. L. 92–92v, nr. 166

1546 m. lapkričio 17 d., Vilnius. Pranciškus Guberšteinas skundžia ST nutarimą byloje su Gdansko miestiečiu Jokūbu Kampe (jam atstovavo Pilypas Kampė), bet pats neatvyko į bylos nagrinėjimą. VDT patvirtina ST nutarimą, kuriuo P. Guberšteinui buvo liepta atsiskaityti su J. Kampe dėl 9 su puse maldrato druskos ir 11 kapų bei 4 grašių sumos, nes tokią skolą pripažino pats P. Guberšteinas.

[40]. L. 97v–98, nr. 174

1547 m. vasario 1 d., Vilnius. Ona Bonkova (*Bąkowa*) skundžia TT nutarimą byloje su Jonu Kojala dėl vaško (plg. 1546 m. spalio 14 d. nutarimą). VDT patvirtina TT nutarimą, patikslindamas, jog O. Bonkova turi nurodyti TT pagrįstas aplinkybes, kad jai buvo trukdoma teikti apeliaciją dėl anksčiau priimto galutinio ST nutarimo šioje byloje.

[41]. L. 104, nr. 185

1547 m. kovo 3 d., Vilnius. Vilniaus auksakalys Motiejus Grabovskis skundžia TT nutarimą byloje su laivo vairininku Hermanu dėl činšo. VDT patvirtina TT nutarimą.

[42]. L. 104–104v, nr. 186

1547 m. kovo 3 d., Vilnius. Jonas Roderis skundžia ST nutarimą byloje su Vilprechtu Šulcu dėl J. Roderio turto valdymo perdavimo V. Šulcui. VDT naikina ST nutarimą dėl proceso tvarkos pažeidimų ir nurodo leisti atsakovui atsakyti į ieškinį.

[43]. L. 104v–105, nr. 187

1547 m. kovo 4 d., Vilnius. Jurgio Meilos ir Gdansko miestiečio Simono Loico atstovo Antano Stagneto pareiškimas VDT, kad nutraukė tarpusavio bylinėjimąsi ir sudarė taikos sutartį dėl ginčijamų 15 maldratų druskos.

[44]. L. 105–105v, nr. 188

1547 m. kovo 7 d., Vilnius. Jokūbas Hofmanas ir Henrikas Bliumkė skundžia TT nutarimą byloje su tarėju Andriumi Šulcu dėl atsiskaitymo už medieną tvarkos. VDT patvirtina TT nutarimą patikslindamas, kaip turi būti atsiskaitoma už ginčijamą žaliavą.

[45]. L. 105v–106, nr. 189

1547 m. kovo 7 d., Vilnius. Vilprechtas Šulcas skundžia ST nutarimą byloje su Jonu Roderiu dėl teismų išlaidų pagrindimo procedūros. VDT naikina ST nutarimą ir nurodo, kad V. Šulcas savo patirtas išlaidas turi pagrįsti ne asmenine priesaika, o dokumentais.

[46]. L. 143–144v, nr. 237

1547 m. kovo 26 d., Vilnius. Buvusio vaito Stanislovo Stano ginčas su visu magistratu dėl patirtų išlaidų einant vaito pareigas atlyginimo.

Quia cum providus Stanislaus Stano quondam advocatus Cawnensis citasset citatione nostra providum advocatum, consules, consulares et scabinos eiusdem oppidi nostri Cawnensis ex officiis eorum contraque eos proposuisset, quod cum superiori tempore ipsos sepius requisivisset cum literis nostris, quibus ei potestatem feceramus, ut non obstante obstructione fidei, qua eum commissarii nostri obstrinxerant, liberum illi fuisset interim inde exire amicosque suos adire ad inquirendum, unde posset creditoribus suis satisfacere, ipsi autem executionem earum literarum contra iuris aequitatem longius differebant, proptereaque ille mittendo de ea re ad nos multas expensas coactus est facere et multa neglexit, unde commoda sua augere potuisset, hæc omnia extimando sibi ad quadraginta sexagenas grossorum. Secundo autem proposuit, quod cum ab eisdem commissariis ad instantiam eorum fide obstructus esset, ut administrationis notariatus, quem apud illos ante annos aliquot gesserat, rationem redderet, qua de re cum illos etiam sepius requisivisset, illi differentes ad multa damna eum induxerunt, ad hæc petendo ab eis, ut hic diffinirent eiusmodi rationem ab eo eiusmodi notariatus peterent, cum ipse nullos proventus colligeret aut pecunias publicas tractaret. Tertio vero proposuit, quod ipsi invecti essent in bonam famam ipsius insimulando eum, quasi ille usurpasset aut perdidisset quosdam libros eorum, interrogans eos, an hactenus aliquid de eis libris conyta eum affirmarent. Quarto proposuit, ut quandoquidem cum eorum consensu et voluntate curasset extruenda

scamna seu subsellia in vaporario, ubi iudicia scabinalia fierent, similiter etiam sedilia in templo, quę omnia de suo construxit, tamen illi hactenus solutionem eiusmodi differant. Itidem etiam quod dum notarium egisset, meriti illius salarii septem sexagenas retinuissent hactenusque solvere nollent, petens illos ad solutionem cogi. In termino itaque hodierno hucusque continuato cum et ipsi citati per quosdam e medio sui ad nos cum sufficienti mandato missos compar[er]ent terminumque attentarent, nos per nostros in curia iurisperitos auditis propositis et responsis longaque partium controversia, etiam et de consensu partium ipsarum taliter decernendum duximus decernimusque, quantum attinet primam propositionem, ipsos citatos ex certis quibusdam rationibus liberos pronuntiamus. Quantum autem attinet secundam propositionem, cum ipsi citati declarassent se non aliam rationem ab illo de notariatu petere quam eam, ut quando Cracoviam, Sandomiriam et Vilnam etiam cum Michaelae Szymbel collega suo mittebatur, illis de pecunia pro viatico accepta rationem redderet, quare decernimus eum ad eiusmodi et non ad aliam teneri, idque cum dicto collega suo, rationem, cuius rei conficiendae terminum praefigimus. Quantum tertiam, cum ipsi citati contra ipsum de eiusmodi libris nosque egisse neque agere se velle assererent citatusque satisfactum sibi eiusmodi responsione diceret, eosdem absolutos pronuntiamus. Quantum quartam, videlicet scamna seu subsellia illa, ubi iudicia bannita exercentur, quandoquidem pro pecunia publica extruenda fuerant, aestimandam, taxandam actorique expositam secundum aestimationem summam restituendam et solvendam decernimus [vel decrevimus], sed a solutione sedilium templi, consentiente ad id actore, ipsos citatos absolutos seu liberos facimus. Pro salario vero praefato septem sexagenarum cum aedilibus seu lunaris, qui publicam tractant et dispensant pecuniam, ut actor ipse agat, secundum quorum recognitionem citati satisfactionem illi se curaturos promittunt, quod ut faciant decernimus. Hoc tamen spetialiter expresso, quod in aliis omnibus praeter haec, quae hic specificata videntur excepta, volumus, ut decretum commissariorum nostrorum inter ipsas partes anno superiori latum in toto illius vigore conservari [ss]. Insuperque de consensu earundem partium penam vallatam quinquaginta aureorum fisco nostro applicandorum interponimus, ut ne videlicet super praemissis ipse actor deinceps ipsos in ius vocet aut illis negotium facessat. Expensas autem litis inter partes utrinque compensamus.

[47]. L. 146v–147, nr. 241

1547 m. kovo 26 d., Vilnius. Buvusio vaito Stanislovo Stano ginčas su vaitu Jurgiu Pečiūga dėl paniekinimo.

Quia cum providus Stanislaus Stano quondam advocatus Cawnensis citasset citatione nostra providum Georgium Pieczugam advocatum ex eodem officio citatum Cawnensem contraque eum proposuisset, quod cum superiori tempore, dum egerat advocatum, magnificus capitaneus Samagitię cum fratre suo capitaneo Cawnensi Cawnam a nobis missi veniebat ipseque Stanislaus pro officio suo cum collegis suis scabinis ***** et cęteris honoris gratia obviam in campum proces[s]isset, ibi tum ipse Georgius in ipsum Stanislaum verbis asperis et minacibus invectus esset iubens eum ex comitatu illo non sine magna contumelia excedere, cuius rei testes se habere dixit Henricum et Baltazarum scabinos quoque Cawnenses, quos etiam spetiali citatione nostra in hodiernum diem testimonii gratia citaverat, petens ipsum Georgium occasione praemissorum pro iure mulctari; sed cum ex adverso Georgius nihil se tum asperum aut contumeliosum referens etiam ad testimonia etiam eorundem testium, nos per nostros in curia iurisperitos auditis partium propositis et responsis, allegationibus controversiaque necnon dictorum testimoniis comperimus nihil adeo indignum contra ipsum Stanislaum tunc dictum aut commissum, quare ipsum Georgium ab instantia ipsius Stanislai occasione dictorum absolutum et liberum pronuntiamus ipsique Stanislao occasione praemissorum silentium perpetuum imponimus, expensas tamen litis de consensu partium compensamus, hac nostra sententia mediante etc.

[48]. L. 147, nr. 242

1547 m. kovo 26 d., Vilnius. Buvusio vaito Stanislovo Stano ginčas su taręju Motiejumi Heinu dėl vaito teismui priklausančių bylų nagrinėjimo.

Quia cum providus Stanislaus Stano quondam advocatus Cawnensis citasset citatione nostra providum Matthiam Hein consularem Cawnensem contraque eum proposuisset, quia ipso Stanislao agente advocatum ipse Matthias ingerebat se in iudicia quaedam iudicans incolas quosdam seu colonos dictos Tutiniski et Roiesziski, nolens permittere eosdem homines ad iudicium ipsius Stanislai in magnum illius damnum, aestimando ad quadraginta sexagenas grossorum, petens ab eo, quo iure aut cuius autoritate ausus fuerit eos omnes iudicare, qui semper ad iudicium advocati pertinebant; cumque ex adverso praefatus Matthias citatus allegaret non sua sponte, sed ex consensu magistratus hos homines iudicasset, id quod modis omnibus probaturum se offerebat et affirmabat, nos per nostros in curia iurisperitos auditis partium propositis et responsis, allegationibus controversiaque necnon testimoniis ita esse, ut ipse Matthias Hein affirmabat, quare eundem Matthiam ab

instantia ipsius Stanislai Stano absolutum et liberum pronuntiamus ipsique Stanislao occasione praemissorum silentium perpetuum imponimus, expensas tamen litis de consensu partium compensamus. Hac nostra etc.

[49]. L. 150–150v, nr. 247

1547 m. kovo 26 d., Vilnius. Buvusio vaito Stanislovo Stano ginčas su suolininku Augustinu Domerau (Damerau) dėl vaito teismui priklausančių bylų nagrinėjimo, pajamų už jas neatidavimo ir vaito įstaigos knygų paėmimo.

Quia cum providus Stanislaus Stano quondam advocatus Cawnensis citasset citatione nostra providum Augustinum Domeraw scabinum Cawnensem, quod ipse Stanislaus agens advocatum ipso Augustino subdelegasset ad iudicia peragenda, sub ea tamen conditione quod ipse Augustinus debuerat ipsi Stanislao duas et sibi tertiam partem salarii seu proventuum ex iudicio eiusdem advocati provenientium, ad haec et rationem ex isdem proventibus reddere, cum vero nihil eorum praestiterit pecuniamque apud se adhuc retineat; preterea quod idem Augustinus acta iudiciaria eius et praedecessorum eius apud se tunc receperit et nescitur ubi ea habeat, quae debuerat illi reddere tanquam rem concreditam, petens eum ad restitutionem actorum et solutionem pecuniae ex proventibus praefatis sibi debitae compelli. Cumque ex adverso citatus allegaret se quidem hic ut extra iurisdictionem suam tractum non posse compelli ad respondendum, et tamen volens se illi iustificare respondit se eo tempore per Stanislaum allegato administrationem officii eiusdem advocati non ab ipso Stanislao avvocato, sed iussu commissariorum nostrorum et totius fere magistratus Cawnensis suscepisse, idque admodum invitum neque obligatum ad aliquam rationem cuiquam reddere, dum neque etiam ab ipso Stanislao libros aliquos aut acta accepisse, volens id modis omnibus probare; sed cum haec idem non pauci ex magistratu Cawnensi eiusdem allegationem Augustini ita se habere affirmarent, nos itaque per nostros in curia iurisperitos auditis partium dictis et allegatis ex certis rationibus ipsum Augustinum ab instantia ipsius Stanislai occasione praemissorum liberum et absolutum pronuntiamus, expensas autem litis de consensu partium compensamus.

[50]. L. 169v–170, nr. 269

1547 m. balandžio 14 d., Vilnius. Vilniaus miestietis Jokūbas Puškorius (Puškažas) skiria Kauno tarėją Kasparą Liubnerį savo atstovu perduoti J. Puškoriaus (Puškažo)

sūnui Eustachijui valdyti po velionio Morkaus Noiburgerio mirties pačiam J. Puškoriui (Puškažui) atitekusią tuščio sklypo dalį Kaune, šalia Chodakovskos sklypo. Valdovas patvirtina šį atstovavimą.

[51]. L. 175–175v, nr. 278

1547 m. gegužės 24 d., Vilnius. Tarėjas Pranciškus Mackavičius Čemeryčia skundžia TT nutarimą byloje su velionio Luko Lindenau našle, dabartine Fridricho Korčako žmona Ona dėl medienos. VDT naikina TT nutarimą ir nurodo, kad F. Korčakas pirmas turi atsakyti į P. Mackavičiaus ieškinį ir tik tada P. Mackavičius – į F. Korčako ieškinį.

[52]. L. 207v–208, nr. 337

1547 m. liepos 9 d., Vilnius. Jonas Roderis skundžia TT (?) nutarimą byloje su Vilprechtu Šulcu dėl J. Roderio turto perdavimo V. Šulcui. VDT naikina TT (?) nutarimą kaip priimtą neteisingai interpretavus ankstesnį VDT nutarimą ir nurodo, kad J. Roderis pirmiausia turi pateikti atsakymą į ieškinį ir šalys turi toliau tęsti bylą nustatyta tvarka.

[53]. L. 211v–212, nr. 343

1547 m. liepos 21 d., Vilnius. Pranciškus Guberšteinas skundžia ST nutarimą byloje su Karaliaučiaus miestiečiu Bernardu Jekeliu dėl nupirktų keturių su puse statinių (*ome*) vyno apmokėjimo procedūros. VDT naikina ST nutarimą ir nurodo, kad P. Guberšteinas gali iki spalio 26 d. pateikti įrodymus, jog sumokėjo B. Jekeliui už vyną; jei iki nurodyto termino to nepadarys, turės sumokėti reikalaujamą sumą.

[54]. L. 212v–213, nr. 345

1547 m. rugpjūčio 8 d., Vilnius. Tarėjas Pranciškus Mackavičius Čemeryčia skundžia TT nutarimą byloje su velionio Luko Lindenau našle, dabartine Fridricho Korčako žmona Ona ir pačiu Fridrichu Korčaku jaunesniu juo dėl P. Mackavičiaus apšmeižimo, antra, dėl pareigos velionio L. Lindenau įpėdiniams pateikti finansinę apyskaitą ir, trečia, dėl vadinamųjų vančosų, priklausančių apeliantui, arešto pagal jurisdikciją netinkamame teisme. VDT naikina TT nutarimą ir nurodo, kad prieš išklausančią atsakymą į ieškinį, TT turi priimti ir įrašyti į savo knygą P. Mackavičiaus norimus pateikti papildomus dokumentus.

[55]. L. 213–213v, nr. 346

1547 m. rugpjūčio 19 d., Vilnius. Gdansko miestietis Jokūbas Hofmanas skundžia TT nutarimą byloje su Vilhelmu Vinke (*Wincke*) dėl 200 vengriškų florenų, kuriuos užtarnavo velionis V. Vinkės brolis Joachimas, dėl ketvirtadalio pelno iš prekybinės sąjungos ir velionio J. Vinkės drabužių gražinimo. VDT patvirtina TT nutarimą, kuriuo J. Hofmanui buvo liepta atsakyti į V. Vinkės ieškinį, o jei sudarius finansinę apyskaitą J. Hofmanui susidarysias perviršis, galėsias dėl jo atskirai bylinėtis su V. Vinke.

[56]. L. 266–266v, nr. 476

1547 m. spalio 25 d., Vilnius. Velionio (vaito) Jokūbo Šulco našlė Margarita ir jos globėjai Matas Bertramas ir Henrikas Bliumkė skundžia ST nutarimą byloje su tarėju Andriumi Šulcu ir jo atstovu Baltramiejumi Bišofu dėl abipusių ieškinių pirmumo teisės. VDT patvirtina ST nutarimą, kuriuo A. Šulcui ir jo atstovui B. Bišofui buvo pripažinta teisė pirmiems pateikti savo ieškinį Margaritai Šulcienei.

[57]. L. 279v–280v, nr. 504

1547 m. spalio 29 d., Vilnius. Buvusio vaito Stanislovo Stano ginčas su visu magistratu dėl jo patirtų išlaidų einant vaito pareigas atlyginimo (plg. 1547 m. kovo 26 d. nutarimą).

Quia cum citasset citacione nostra providus Stanislaus Stano quondam advocatus Cawnensis providos consules, consulares oppidi nostri praefati Cawno contra eosdemque proposuisset, primo quod ex ratione inter se et ipsos facta et subducta secundum prius decretum nostrum inter eosdem latum nollent ei solvere et reddere nonaginta novem grossos et sex denarios idque ex ea pecunia, quę sibi et collegę eiusdem tunc cum eo Brzescium [?] in negociis publicis misso pro viatico et expensis itineris fuerat tradita, etiam computatis ad id decem aureis, quas [s] a famato domino Casparo Lubner Brzescii mutuo in usus tamen publicos dispensandos acceperat; quod item [?] eidem retenti salarii, dum notarium eorum egerat, dimidii anni septem sexagenas solvere nollent; pręterea quod etiam nollent ei exolvere sedilia seu subsellia, quę in templo pro consessu magistratus illius sua pecunia extruxerat, ad quę quatuor sexagenas impendisse ait; similiter quod tabulam coram tribunali et subselliis iudiciorum advocati curaverit pro more depingendam, quam constare grossos quadraginta asserabat; sed quod etiam nollent eidem solvere duas sexagenas pecunię, quas impendit ad sternendum lapidibus spacium ante domum publicam; postremo quod cum multoties ab eisdem petiisset

et eosdem requisivisset, ut in iis, quę illi cum eis agenda erant, secundum decretum nostrum, ut de ratione et aliis quibusdam, illi vero multis et variis erga eum usi essent dilationibus, quibus cum ultra trimestre morabantur, unde et in re sua familiari damnum accepisse commoditatemque temporis ad parandum sibi victum, dum tempus ei a nobis preffinitum expiraret, neglexerit, id quod ita esse verificabat rescripto seu exemplo quodam ex actis curię nostrę Kawnensis, coram quo per ministrum capitanei vulgo wizem testatum se dixit eiusmodi eorum erga se diffugia. Ex adverso autem ipse advocatus cum quibusdam consularibus comparens ante litis contestationem petiit imprimis ipsum actorem condemnari in pęna vallata quinquaginta aureorum in memorato decreto nostro contento [s], propterea quod ipse super quibusdam rebus in priore actione contentis iamque iudicatis et transactis eos huc in iudicium vocaverit; porro de postrema propositione, qua eos accusabat de negligentia eorum seu diffugiis in exequendo decreto nostro, id vero negare, imo ipsum magis causam esse sibi huius more, nimirum quod eos, dum *****, non adiiisset. Nos vero iis et aliis partium allegatis et controversia per nostros in curia iurisperitos revisa de consensu earundem partium decernimus [vel decrevimus], quia ipse magistratus pro iis omnibus et singulis petitis actoris non plus ipsi actori soluturi et daturi sunt quam decem sexagenas grossorum pecunię Lituanicę idque ad diem divę Elizabetę electę sacrum proxime instantem, iamque deinceps nullam postea ab eo rationem aut gestorum in officio suo negociorum aut pecunię publicę dispensatę [?] poscere et petere poterint, etiam de memoratis [?] decem aureis, quos in usus publicos a Gasparo acceptos expendit, eundem quietando; similiter quoque ipse Stanislaus nihil prorsus occasione premissorum, quę hactenus inter eos essent, deinde ab illis petere poterit nec debet sub pęna vallata in sepememorato decreto nostro in eum imposita, nihilominus tamen non derogando decreto commissariorum nostrorum inter ipsum Stanislaum et alios quosvis ex adverso antea lato, hac nostra sententia etc.

VI. Lietuvos Metrikos knyga Nr. 236 (pagal dabartinę Rusijos valstybės senųjų aktų archyvo (RGADA) numeraciją), iš viso 856 numeriai (dokumentai), apimantys 1547–1550 m.

[58]. L. 8–9, nr. 13

1547 m. lapkričio 10 d., Vilnius. Valdovo miško prekių iš Punico girios faktorius (ūkvedys) Jonas Kopas, kaip Karaliaučiaus miestiečio Tomo Hohės (*Hohe*) atstovas,

skundžia ST nutarimą byloje su Jonu Terminoniu ir jo liudininkais (išvardyti keli miestiečiai) dėl jų liudijimų procedūros teisėtumo. VDT naikina ST nutarimą ir nutaria, kad J. Terminonis ir jo liudininkai turi būti paskelbti kaip praleidę bylos nagrinėjimą (*contumaces*), o J. Kopo liudininkus reikia šaukti į teismą iš naujo.

[59]. L. 9–9v, nr. 14

1547 m. lapkričio 12 d., Vilnius. Vilhelmas Vinkė ir Jokūbas Hofmanas bylinėjasi dėl tų pačių dalykų, kurie nurodyti VDT 1547 m. rugpjūčio 19 d. nutarime. J. Hofmanas skundžia TT nutarimą, kuriuo jis buvo paskelbtas pralaimėjęs bylą dėl neatvykimo į teismo posėdį. VDT patvirtina TT nutarimą, nes J. Hofmanas apeliavo ne dėl galutinio TT nutarimo, o dėl vykdymo veiksmų, o tokia apeliacija iš viso negalima.

[60]. L. 40–40v, nr. 57

1548 m. kovo 29 d., Vilnius. VDT atideda tarėjo Pranciškaus Mackavičiaus Čemeryčios ir velionio Luko Lindenau našlės, dabartinės Fridricho Korčako jaunesniojo žmonos Onos, bylos nagrinėjimą (žr. 1547 m. rugpjūčio 8 d. nutarimą) iki 1548 m. gegužės 27 d.

[61]. L. 63v–64, nr. 94

1548 m. balandžio 18 d., Vilnius. Velionio (vaito) Jokūbo Šulco našlė Margarita ir jos globėjai Motiejus Bertramas ir Henrikas Bliumkė skundžia TT nutarimą byloje su Baltramiejumi Bišofu dėl 80 kapų grašių už parduotus laivus. VDT patvirtina TT nutarimą, kad Margarita pirmiausia turi atsakyti į B. Bišofo ieškinį kitoje šalių byloje, kuri nagrinėjama ST.

[62]. L. 64v, nr. 95

1548 m. balandžio 18 d., Vilnius. Baltramiejus Bišofas skundžia ST nutarimą byloje su velionio vaito Jokūbo Šulco našle Margarita ir jos globėjais Motiejumi Bertramu ir Henriku Bliumke dėl procedūrinių dalykų. VDT patvirtina ST nutarimą.

[63]. L. 97v–98, nr. 133

1548 m. balandžio 27 d., Vilnius. Fridricho Korčako jaunesniojo žmona Ona ir jos atstovas bei vyras F. Korčakas skundžia TT nutarimą byloje su tarėju Prancišku Mackavičiumi Čemeryčia dėl procedūrinių veiksmų patikslinant ankstesnį P. Mackavičiaus ieškinį. VDT patvirtina TT nutarimą.

[64]. L. 98–99, nr. 134

1548 m. balandžio 27 d., Vilnius. Valdovo miško prekių iš Punios girios faktorius (ūkvedys) Jonas Kopas kaip Karaliaučiaus miestiečio Tomo Hogès (*Hoge*) atstovas skundžia ST nutarimą byloje su Jonu Terminoniu ir jo liudininkais (išvardyti keli miestiečiai) dėl liudininkų parodymų procedūrų. VDT naikina ST nutarimą.

[65]. L. 263v–264v, nr. 340

1549 m. kovo 22 d., Krokuva. Tų pačių šalių tolesnis bylinėjimasis.

[66]. L. 267–268, nr. 343

1549 m. kovo 22 d., Krokuva. Stanislovas Zdzarovskis skundžia TT nutarimą byloje su Jonu Kojala dėl atstovavimo keliose ankstesnėse bylose, kuriose S. Zdzarovskis, kaip aiškėja, buvo J. Kojalos atstovas bylinėjantis su Ona Bonkovska, dabartine Augustino Domerau žmona (žr. 1546 m. spalio 14 d. ir 1547 m. vasario 1 d. nutarimus). J. Kojalai neatvykus į posėdį, VDT naikina TT nutarimą ir skelbia S. Zdzarovskį nebeturintį pareigos atsakyti į J. Kojalos ieškinį, taip pat nurodo šiam atlyginti S. Zdzarovskio patirtas teismo išlaidas.

[67]. L. 268–269, nr. 344

1549 m. kovo 22 d., Krokuva. Jurgis Veselis skundžia TT nutarimą byloje su Gdansko miestiečiu Motiejumi Šulcu dėl įėjimo į velionio Jono Roderio namus Kaune ir įvairių reikalingų dokumentų poėmio. VDT naikina TT nutarimą ir nurodo J. Veseliui atsakyti į ieškinį ne kaip velionio J. Roderio turto paveldėtoju, o kaip tam asmeniui, kuris paėmė jam priklausančius dokumentus.

[68]. L. 287v–288, nr. 368

1549 m. kovo 29 d., Krokuva. Jonas Kromeris skundžia ST nutarimą byloje su Jurgiu Meila dėl šio laidavimo už savo sūnų Motiejų Meilą dėl vadinamųjų vančosų ir klepkų nuplukdymo į Karaliaučių. VDT patvirtina ST nutarimą, kad J. Meila turi pirmumo teisę įrodyti, jog pristatė ginčijamą medieną J. Kromeriui.

[69]. L. 288–288v, nr. 369

1549 m. kovo 29 d., Krokuva. Mikalojus Poniškovičius (Poniškaitis?) skundžia TT nutarimą byloje su Martynu Pohučiu (Pohucianis, Pohuczunis) dėl procedūrinių dalykų. VDT patvirtina TT nutarimą, kad M. Pohučiušas turi pirmumo teisę teikti savo ieškinį.

[70]. L. 348v–350, nr. 466

1549 m. balandžio 10 d., Krokuva. Baltramiejus Bišofas skundžia ST nutarimą byloje su velionio (vaito) Jokūbo Šulco našle Margarita ir jos globėjais, tarėju Matu Bertramu ir suolininku Henriku Bliumke, dėl turto, likusio po J. Šulco mirties. VDT naikina ST nutarimą ir nurodo Margaritai grąžinti neteisėtai jos buvusio vyro jai užrašytą nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą, o B. Bišofui – perėmus šį turtą, aprūpinti pajamomis Margaritą, nes ji neturėjo užrašyto kraičio.

[71]. L. 353, nr. 472

1549 m. balandžio 10 d., Krokuva. Tarėjas Pranciškus Mackavičius Čemeryčia skundžia ST nutarimą byloje su Eigulio žentu Grigaliumi, kad šis neišsikrausto iš apeliančiai priklausančio namo, kuris stovi šalia Puhučiūno namo ir ieškovui buvo priteistas dėl velionio Simono Avinėlio skolos. VDT patvirtina ST nutarimą, kuriuo Grigaliui buvo liepta įrodyti, kad nupirkęs iš S. Avinėlio ginčijamą namą už 25 kapas grašių ir 10 kapų grašių jau sumokėjęs, o P. Mackavičiui Čemeryčiai liepia parodyti skolarąštį.

[72]. L. 410v–411v, nr. 551

1549 m. balandžio 26 d., Krokuva. Andriaus Mackavičiaus bei Baltramiejaus Bišofo ir Gdansko miestiečio Antano Stagneto pareiškimas valdovui dėl taikaus tarpusavio prekybinių įsipareigojimų sutvarkymo.

[73]. L. 436v–437, nr. 579

1549 m. liepos 18 d., Krokuva. Jonas Kochanovskis skundžia ST nutarimą byloje su Steponu Dulka dėl namo Kaune, Švč. Mergelės Marijos gatvėje. VDT patvirtina ST nutarimą, kuriuo J. Kochanovskiui liepta atvesti į teismą mažametę savo žmonos seserį Barborą arba pateikti įgaliojimą jai atstovauti.

[74]. L. 541–542, nr. 733

1550 m. vasario 13 d., Krokuva. Jonas Rabas skundžia TT nutarimą byloje su Ona Kalova (Kalau žmona) ir jos globėju, tarėju Erhardu Šlegeliu, dėl trijų ieškinių – būtent: 1) dėl maždaug 80 kapų grašių O. Kalovos skolos likučio; 2) dėl 250 kapų grašių pagal ieškovo tėvo Jurgio Rabo testamentą ir 3) dėl 14 metų činšo (pajamų) iš Jurgio Rabo mūrnamio grąžinimo. VDT patvirtina TT nutarimą, kuriuo atsakovai buvo išteisinti dėl antrojo ir trečiojo ieškinio, o TT nutarimą dėl pirmojo ieškinio naikina ir nurodo O. Kalovai atsakyti į J. Rabo pretenziją dėl ginčijamos sumos.

[75]. L. 542–542v, nr. 734

1550 m. vasario 13 d., Krokuva. Velionio Kasparo Liubnerio našlė, dabartinė Jono Špilio žmona Uršulė skundžia ST nutarimą byloje su suolininku Jonu Hone dėl šmeižto. VDT patvirtina ST nutarimą, kuriuo U. Liubnerienei-Špilienei buvo liepta asmeniškai stoti prieš teismą ir atsakyti į J. Honės ieškinį.

[76]. L. 542v–543v, nr. 735

1550 m. vasario 13 d., Krokuva. Mauricijus Heinas skundžia ST nutarimą byloje su Jonu Kromeriu dėl 10 maldratų druskos. VDT patvirtina ST nutarimą, patikslindamas, kad ginčijamą druską M. Heinas turi perduoti tarybos žiniai.

[77]. L. 547–547v, nr. 541

1550 m. kovo 28 d., Krokuva. Kauno magistratas skundžia valdovo į Kauną pasiųstų įgaliotinių teismo nutarimą, priimtą aiškinantis VDT 1549 m. balandžio 10 d. nutarimo vykdymo veiksmus (išieškoti iš velionio (vaito) Jokūbo Šulcos našlės Margaritos neteisėtai valdomą buvusio vyro turtą Baltramiejaus Bišofo naudai) ir liepiantį magistratui stoti prieš valdovo įgaliotinių teismą ir atsakyti į Margaritos ieškinį. VDT skelbia apeliančius įvykdžius šios jų pačių pateiktos apeliacijos terminą ir nurodo, kad minėtų įgaliotinių pašaukti, turės kartu su jais dalyvauti nagrinėjant Margaritos pretenzijas dėl vykdymo veiksmų.

[78]. L. 549v–550, nr. 745

1550 m. kovo 31 d., Krokuva. Vaitas Jurgis Pečiūga ir suolininkas Jurgis Veselis (Vezelis) įgaliojimo atstovauti visai Kauno suolininkų kolegijai galia skiria kilminguosius Stanislovą Luišakovskį ir Gabrielių Koščelkovskį savo atstovais byloje su velionio vaito Jokūbo Šulco našle Margarita.

[79]. L. 550–551, nr. 746

1550 m. kovo 29 d., Krokuva. Žygimanto Augusto potvarkis dėl Kauno miestiečių apeliavimo tvarkos ir teismų rinkliavų. Valdovą pasiekė miestiečių skundai, kad vaito, tarybos, suolininkų ir kitų miesto įstaigų teismai be pagrindo neteisėtai po daug kartų (kai kada – daugiau nei po 10 kartų) atidėlioja ir vilkina miestiečių bylų nagrinėjimą, todėl jis nurodo šioms įstaigoms, kad galinčios atidėti bylų nagrinėjimą tik kartą arba daugiausia tris kartus, jei verstų kokia neatidėliotina būtinybė. Valdovą taip pat pasiekė miestiečių nusiskundimai, kad minėtų įstaigų teismai nenustato besibylinėjančioms šalims jokio konkretaus termino, iki kada jos galinčios apeliuoti į

valdovo (asesorių) teismą, išskyrus aptakų 18 savaičių terminą, o tai kelia sunkumų miestiečiams, nes kitų teismų papročiu jie nesiunčia valdovui teikiamos apeliacijos bylos (procesas), ir jei apeliuojanti šalis nori, kad apeliacija būtų išnagrinėta greičiau, vien dėl šaukimo į valdovo teismą gavimo ji esanti priversta atvykti pas valdovą. Todėl valdovas, taupydamas miestiečių išlaidas, nurodo miesto valdžios įstaigoms, kad šios turi nustatyti konkretų apeliavimo dėl jų teismų nutarimų terminą ir dieną. Pagaliau valdovas sužinojo, kad Kaune, pažeidžiant kituose magdeburginiuose miestuose galiojančią teisės normą ir paprotį, dėl Kauno suolininkų teismo nutarimų valdovui apeliuojantys miestiečiai nepalieka jokio piniginio garanto ar veikiau baudos, jei apeliuotų lengvabūdiškai [t. y. „vien dėl apeliavimo“], tad jie teikiantys apeliacijas dėl menkniekių, o tai dažnai labai vilkina teisingumo vykdymą ir apkrauna apeliacinę instanciją nereikalingų skundų nagrinėjimu. Todėl valdovas, norėdamas užkirsti tam kelią, nurodo, kad dėl vaito ir suolininkų teismų nutarimų valdovui apeliuojanti šalis turi pirmiausia palikti 1-osios instancijos teismui 48 grašių atlygį einamais pinigais [t. y. dažniausiai lietuviškais grašiais] už darbą ir apeliacijai reikiamų dokumentų išrašų parengimą, taip pat 20 grašių užstatą, kuris irgi atiteks 1-osios instancijos teismui, jei valdovo (asesorių) teismas patvirtins jo nutarimą. Jeigu nutarimas bus panaikintas, bylą laimėjęs ieškovas šiuos 20 grašių turės atgauti iš 1-osios instancijos teismo, o minėti 48 grašiai liks teismui. Šiuos 48 grašius bylą laimėjusiam ieškovui turės atlyginti pralaimėjusioji šalis kaip teismo išlaidas.

Significamus etc., praesertim vero advocato, consulibus, consularibus, scabinis caeterisque magistratibus oppidi nostri Kaunensis, quia nos compertum habentes multorum civium vestrorum quaerimoniis, quod Fidelitates Vestrae litigantium in iudiciis vestris causas permultis iisque non necessariis atque adeo illegitimis dilacionibus, quae etiam interdum numerum decenarium excedunt, in longum producere solent per hocque non modicis sumptibus iurisque permolesta expectatione litigantes gravari, quibus nos incommoditatibus subditorum nostrorum consulere volentes, Fidelitatibus Vestris omnino praecipientes mandamus, ut ne amplius dilacionibus eiusmodi non magis necessariis quam utilibus studeant nec earum in causis singulis plures quam unam aut tertiam ad summum, ubi necessitas aliqua magis urgens exigeret, faciant. Praeterea quoniam etiam Fidelitates Vestrae litigantibus partibus, quas aliquando tribunal nostrum a iudiciis vestris appellare contingit, nullum certum terminum prosequendum eorum appellationi praeterquam triplicatum diem ulteriorem, id est decem octo septimanarum, praefigere solent, non modico sane et in hac parte ipsae partes incommodo adfici quaeruntur, cum nimirum processus

causarum (aliorum iudiciorum more) rotulo inclusi dari mittique ad nos tanquam iudicem ultimae instantiae non soleant litigantiumque illorum alter pro citatione ad prosequendam appellationem, ubi causam caelerius expediri vellit, ad nos usque necesse venire habeat. Idcirco nos eorundem subditorum nostrorum incommoditatibus et sumptibus consulere cupientes, Fidelitatibus Vestris mandamus omnino habere volentes, ut cum parti alicui litiganti ab earum iudicio nostrum tribunal appellare contingerit, Fidelitates Vestrae certum aliquem et competentem terminum et diem comparendi coram nobis appellationis prosequendae semper praefigant, aut etiam cum pars altera alteram ibidem in iudicium vestrum ad praefigendum sibi prosequendae appellationis terminum citaverit, eisdem certum aliquem et competentem terminum semper deinceps praefigant. Caeterum cum intellexissemus certoque didicissemus isthic nescitur per quem abusum esse introductum contra praescriptum ius et consuetudinem, quae ibi in iis locis, quae iure Maydeburgensi utuntur, servatur, ut hi, qui a iudicio isthoc scabinorum ordinarie appellare solent, nullam emendam seu potius paenam temere appellantium luant ob idque qualibet de causa, etiam admodum frivola, litigantes nos appellare soleant, unde et iuris consequendi magna saepe remora contingit et nos non necessariis eorum obruimur quaerelis et causarum eiusmodi appellationum cognitionibus. Cui malo obviare volentes censemus et hoc edicto nostro fieri volumus, ut deinceps semper, quoties quispiam litigantium appellare a iudicio advocati et scabinorum velit, is primum numeret et reponat octo et quadraginta grossos pecuniae usualis isthique consuetae iudicio seu collegio scabinorum pro labore, simul et rescriptis seu processu illius causae, qui parti illi dari per iudicium debetur, sed et insuper viginti grossos similis pecuniae, qui etiam iudicio (si sententia iudicii illius non fuerit retractata) debebuntur. At si fuerit ea ipsa sententia retractata, tum vero ipse appellans suam illam pecuniam viginti grossos a iudicio rehabebit et tollet, quam sibi iudicium restituere tenebitur, quadraginta tamen octo grossis apud se relictis, quos pars victa victori inter caeteras litis impensas refundere tenebitur. Nostrum vero hoc aedictum et ordinationem nostram Fidelitates Vestrae ad omnium notitiam deduci faciant. Pro gratia nostra et officio etc. Datum Cracoviae sabbato ante dominicam Palmarum proximo [29 III] anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo.

VII. Vyriausiasis senųjų aktų archyvas Varšuvoje (*AGAD*), fondas „Vadinamoji Lietuvos Metrika“ (*Tak zwana Metryka Litewska*), rankr. knyga I B 31, apimanti 1550–1552 m., iš viso 377 lapai.

[80]. L. 223–225 (110–111)

1551 m. kovo 16 d., Krokuva. Velionio vaito Jokūbo Šulco našlė Margarita Šulcienė skundžia TT nutarimą byloje su Baltramiejumi Bišofu dėl ankstesnių VDT priimtų nutarimų vykdymo veiksmų šalių byloje ir per vykdymo procedūrą kilusių naujų ginčų. VDT apskritai naikina valdovo pasiūstų įgaliotinių pradėtą atskirą procesą ir nurodo šalims atnaujinti bylą iš esmės TT, prieš tai ieškovo B. Bišofo naudai įvykdžius ankstesnį VDT nutarimą.

[81]. L. 226–227 (111v–112)

1551 m. balandžio 3 d., Krokuva. Garsus lenkų istorikas Krokuvos kanauninkas Martynas Kromeris (1512–1589) įgalioja Kauno miestietį Stanislovą Žoravskį atstovauti jam teismo bylose su Motiejumi Heinu ir jo žmona dėl nekilnojamojo ir kilnojamojo turto įgijimo ir paveldėjimo teise perėjusio M. Kromeriui mirus pusbroliui Jurgiui Kromeriui iš jo tetos Barbaros ir [jos?] tikrų brolių Baltramiejaus ir Mikalojaus, taip pat minėto J. Kromerio velionės sesers Sofijos dukrų vaikų.

Quomodo constitutus coram nobis venerabilis vir Martinus Cromer iuris utriusque doctor, canonicus [s] C[r]/acoviensis et secretarius noster fecit, constituit et solenniter ordinavit in suum verum, certum et legitimum plenipotentem, videlicet nobilem Stanislaum Zorawski Kawnensem hic idem personaliter stantem et acceptantem, in omnibus suis causis, quas habet vel habiturus est cum quibuscunque personis cuiuscunque status, sexus, conditionis coram quocunque iudicio iuris civilis Maideburgensis, presertim vero in causis, quę sibi cum quibusdam certis personis, ut Matthia Heine et ipsius uxore et aliis, occasione bonorum omnium mobilium et immobilium, quę ad ipsum iure acquisito et iure naturalis legitime successionis post olim Georgium Kromer, patruelem ipsius, ab honesta Barbara, amita sua, et Bartholomeo et Nicolao germanis et a liberis filiarum olim Sophiae, sororis germanę prefati Georgii Kromer, spectant et pertinent, conceden[s] vel do[?] eidem plenariam et omnimodam potestatem et facultatem agendi et iuridice procedendi coram quocunque iudicio, sive ubicunque opus fuerit, ac omnia et singula in eiusmodi causis et eius quibusvis punctis necessaria faciendi, a decreto etiam cuiusvis iudicii ad nos provocandi, prout ei melius commodiusve videbitur, insuper et cum facultate plenaria alium vel alios loco sui substituendi, quoties necessarium fuerit, et generaliter omnia et singula in iure necessaria faciendi et exercendi, guarendam levandi et eandem suscipiendi promitten[s] vel do[?] ea omnia rata, grata atque firma tenere et observare, quicquid per dictum eius plenipotentem

constitutum sive eius substitutum actum, factum gestumve fuerit in presentibus, non secus atque ipse solus perfecisset et egisset. In cuius rei testimonium etc.

[82]. L. 253–254 (125v–126)

1551 m. kovo 14 d., Krokuva. Velionio Kasparo Libnerio (mirė 1548/1549 m.) našlė, Jono Špilio žmona Uršulė Libnerienė-Špilienė skundžia TT nutarimą byloje su Bernardu Butneriu dėl procedūrinių dalykų (šaukimo į teismą aplinkybių, B. Butnerio neatvykimo į posėdį, jo pateiktų pateisinamų priežasčių, tarybos atsisakymo skelbti jį pralaimėjus bylą ir t. t.). VDT patvirtina TT nutarimą ir nurodo U. Libnerienei-Špilienei po 6 savaičių šaukti B. Butnerį į TT ir iš naujo teikti savo ieškinį, į kurį B. Butneris turės atsakyti iš esmės.

[83]. L. 254–255 (126–126v)

1551 m. gegužės 25 d., Krokuva. VDT atideda Baltramiejaus Bišofo ir Henriko Bliumkės apeliacijos dėl ankstesnių nutarimų, ypač dėl B. Bišofo turto arešto, nagrinėjimą iki liepos 9 d.

[84]. L. 257 (128)

1551 m. birželio 26 d., Vilnius. Mykolas Andrejavičius (Andrejovičius) skundžia TT nutarimą byloje su Baltramiejumi Bišofu dėl teisingumo ir valdovo įsakymo neįvykdymo bei reikalavimo pirma atsakyti į B. Bišofo ieškinį ST. VDT naikina TT nutarimą ir nurodo B. Bišofui atsakyti į M. Andrejavičiaus ieškinį TT.

[85]. L. 427 (213)

1551 m. lapkričio 10 d., Vilnius. Mauricijus Heinas skundžia ST nutarimą byloje su Jonu Kromeriu dėl 10 maldratų druskos deponavimo taryboje ir savo namo valdymo perdavimo J. Kromeriui. VDT patvirtina ST nutarimą. Minima, kad apeliacijos nagrinėjimo metu J. Kromeris savo turtines teises jau buvo perleidęs Jonui Kopui, kuris šioje byloje tapo „ieškovu“.

[86]. L. 427 (218)

1551 m. lapkričio 16 d., Vilnius. Tarėjas Pranciškus Mackavičius (Mackovičius) skundžia TT nutarimą byloje su Andriumi Titkuniškiu, kad šis dar nepralaimėjo savo bylos, nors neatvyko į teismo posėdį. VDT naikina TT nutarimą ir skelbia A. Titkuniškį pralaimėjus bylą, nes, triskart šauktas, neatvyko į bylos nagrinėjimą TT ir nenurodė pateisinamos nedalyvavimo priežasties.

[87]. L. 451 (225)

1551 m. gruodžio 3 (?) d., Vilnius. Tarėjo Andriaus Mackavičiaus Šulco atstovas Martynas Gozdovskis skundžia TT nutarimą jo kliento byloje su tarėju Simonu Gradovskiu dėl 1000 vienetų vadinamųjų vančosų nepatiekimo į Karaliaučių ir bylos pralaimėjimo neatvykus į teismo posėdį. VDT naikina TT nutarimą ir nurodo A. Šulcui pateikti pateisinamą priežastį, kodėl nedalyvavo teismo posėdyje, o tai padarius, liepia nagrinėti bylą toliau.

[88]. L. 464–467 (231v–233)

1551 m. gruodžio 5 d., Vilnius. Uršulės Liubnerienės-Špilienės ir jos vaikų iš pirmosios santuokos su Kasparu Liubneriu byla su visa Kauno taryba dėl šios vaidmens Karaliaučiuje neteisėtai išpardavus ieškovės vyrui Jonui Špiliui priklausančią medieną. VDT nutarė, kad taryba turi prisiimti atsakomybę už savo raštą, išduotą Prūsijos kunigaikščiui Albrechtui, kuriuo remdamasis šis panaikino ginčijamai medienai uždėtą areštą, ir tarėjo Andriaus Šulco patikėtinis Bernardas Betkeris neteisėtai pardavė ją kaip savo nuosavybę, taip pat nurodė atlyginti ieškovų prekių vertę ir patirtus nuostolius ne iš bendro visos tarybos, bet iš asmeninio minėtą raštą organizavusių ir už A. Šulcą laidavusių tarybos narių turto.

Quia cum citati essent citatione nostra literali providi consules consularesque oppidi nostri Kawno de officiis eorum præfatis ac aliis quibusvis bonis mobilibus et immobilibus ubilibet et quomodolibet per eos habitis et possessis ad instantiam honeste Ursule, olim Caspari Lubner prioris matrimonii relicte, nunc vero providi Ioannis Spill consortis legitime, necnon honestorum Friderici Lubner, Benignae et Doroteae virginum minorennium, liberorum eiusdem ex priori marito susceptorum, qui quidem personaliter stantes proposuerunt contra eosdem pro eo, quod ipsi superiori tempore sive anno dederant literas significatorias ad illustrem dominum Albertum ducem Prussiae sub sigillo officii suis in favorem cuiusdam Andree college sui, quibus quidem literis testificati sunt pro eodem Andrea Schulcz quod ipse in oppido isto nostro bene possessionatus esset, ita quod si pro novem sexagenariis vulgo zachezingis lignorum per præfatum Ioannem Spill in ditione eiusdem præfati principis in arestum positorum iure vinceretur, eadem possessione sua esset solvendo, scientes tamen eum non esse tam locupletem seu possessionatum, supplicassentque eidem principi, ut relaxato aresto eiusmodi ligna dicto Andree, quasi ipsius propria essent et propriis sumptibus elaborata asserentes, dimitteret, cum tamen non ipsius sumptibus elaborata nec illius propria esse sci-

rent, statumque totius cause et controversie inter partes de lignis eiusmodi exorte ad eosdem tanquam p̄fati oppidi ordinarium magistratum remitteret. Qui quidem princeps testimonio eiusmodi et supplicatione eorundem permotus arestum p̄fatum relaxavit lignaque p̄fata memorato Andr̄eae libere seu potius asserto eius plenipotenti Bernardo Betkier (qui tamen antea mandato seu plenipotentie eiusmodi sibi concessa renuntiaret) dimittere permisit tanquam ei, qui sciens ligna illa seu merces esse alienas in alteriusque possessione, imo et dominio, nempe p̄fatorum actorum, et non sui asserti principalis fuisse, privata tamen usurpata potestate ea divididit atque sic iniuriam et damnum (eorum tamen ope et patrocinio, utpote consulari testimonio et supplicatione) p̄fatis actoribus dedit, proptereaque ipsi actio per eosdem actores esset intentata hactenusque propter appellationem ad nos factam esset indecisa. [...] Ad quam [*h. e. poenam*] decernendam eosdem p̄fati actores citaverant simulque et pro damnis ex eiusmodi eorum occasione p̄stitis, estimantes sibi eadem contra eos ad decem millia sexagenarum Lituanicalium, vel prout nos decerneremus. Insuperque etiam altera propositione egerunt contra eosdem pro eo, quod ipsi per eos requisiti nolissent interdictum in residuitate eorundem lignorum facere, pensantes etiam id sibi contra eosdem ad duo millia sexagenarum pecuniae. Tertio itidem egerunt contra eosdem, quod ipsi quedam acta in iudicio ipsorum consulari in p̄fata causa contra Bernardum Betkerum ac per eos producta reddere eis noluerunt, imo apud se retinuerunt nec eadem acticare permiserunt in maximum eius p̄iudicium et damnum, pensantes quoque id sibi contra eosdem ad ducentas sexagenas grossorum, prout hec omnia in p̄fata citatione nostra et eiusmodi propositionibus coram nobis iuridice factis abundius continentur et descripta sunt. [...] Nos vero per nostros in curia nostra iuris civilis commissarios auditis utriusque partis propositionibus et responsione ac earundem satis longa controversia debite intellecta et attento eo, quod quandoquidem ex controversia hic habita, tum etiam et citatione ipsi conventi contra eam particulam seu clausulam in propositione contentam, qua actores affirmabant ipsosmet reos scivisse ipsa ligna non Andr̄eę sumptibus elaborata nec illius propria, tum etiam quod ipsi actores Andream Schulcz, qui Bernardum Betkerum evicit, affirmaba[n]t non posse esse solvendo seu non bene possessionatum, ut possit in solvendo iis, pro quibus contra eum agunt, satisfacere, ad quod pars respondens nihil exceptit, tum etiam quia magistratus, hoc est conventi, literis suis ad illustrem dominum ducem Prussie datis diserte testati sunt utrosque, videlicet tam actores quam reos, esse bene satisque possessionatos, vigore quarum literarum ipse illustris dux Prussie se eiusmodi relaxasse arestum illud fatetur, quare decernimus, quod si in ea actione,

quę iisdem actoribus est cum præfato Andręa Schulcz tanquam evictore Betkeri præfati idque super ablatione seu receptione lignorum seu mercium præfatarum, ipse Andręas fuerit condemnatus seu iure convictus ab eiisdem actoribus ad solvenda ipsa ligna seu aliquam partem eorum, tum et interesse seu damna inde sequuta, tunc vero ipsi quoque magistratus, in quibus Andręę Schulcz facultates deficerent, in reliquo tenentur ipsis actoribus satisfacere de forma iuris idque mox, postquam per ipsos requisiti fuerint, hoc tamen specialiter expresso, quod id, quicquid solvendum per ipsos consules fuerit, id vero faciendum erit non de publico, sed de privato singulorum, non omnium tamen, sed duntaxat, quorum iussu aut consilio literę eiusmodi ad dominum ducem Prussie fuerant in hoc negotio datę aut qui etiam aliquid lucri inde perceperunt; quo autem ad secundam propositionem, eosdem liberos et absolutos pronunciamus, hac nostra sententia etc.

[89]. L. 468–469 (233v–234)

1551 m. gruodžio 5 d., Vilnius. Uršulės Liubnerienės-Špilienės ir jos mažamečių vaikų iš santuokos su Kasparu Liubneriu byla su suolininku Bernardu Betkeriu, minėtų vaikų globėju, dėl kelių rūšių medienos pasisavinimo. Ginčijamą medieną sudarė 540 rąstų, įvertintų 3240 kapų grašių, 3500 vienetų vadinamųjų vančosų, įvertintų 222 kapomis grašių, ir 2700 vienetų vadinamųjų klepkų, įvertintų 162 kapomis grašių; netiesioginė dėl šios medienos nusavinimo patirta žala buvo įvertinta dar 3000 kapų grašių. Atsakyti dėl minėtų 540 rąstų B. Betkeris atvedė į TT savo laiduotoją tarėją Andrių Šulcą, o šis savo įgaliojimu atstovu šioje byloje buvo paskyręs savo žentą Baltramiejų Bišofą, bet Martynas Gozdovskis dalyvavo posėdyje ne kaip B. Bišofo, o kaip paties B. Betkerio atstovas, todėl TT nutarė, kad B. Betkeris nėra atleidžiamas nuo ieškovės ieškinio. B. Betkeris apskundė šį TT nutarimą. VDT nutarė, kad dėl 540 rąstų ir 3500 vienetų vančosų turi atsakyti B. Betkerio laiduotojas A. Šulcas, o dėl 2700 vienetų klepkų – pats B. Betkeris; be to, dėl pirmųjų dviejų ieškinių į Kauną bus pasiūsta valdovo įgaliotinių komisija, kuri ir spręs minėtą bylą, nes ji susijusi su pačiais pirmosios instancijos teisėjais, kurie negali vykdyti teisingumo savo pačių byloje.

[90]. L. 469–472 (234v–236)

1551 m. gruodžio 12 d., Vilnius. Jokūbo Šulco našlė Margarita Šulcienė ir Baltramiejus Bišofas skundžia TT veiksmus vykdamą VDT 1551 m. kovo 16 d. nutarimą jų byloje dėl velionio turto gražinimo. TT taip pat kreipiasi į valdovą dėl priimto ankstesnio VDT nutarimo išaiškinimo. VDT savo nutarime detalai aptaria kiekvieną ginčijamo gražintino turto atvejį.

Quia cum iterum ad nos devenisset per remissionem a iudicio seu officio civili Kawnensi actio et causa inter providum Bartholomeum Biszoff civem Kawnensem, actorem, et honestam Margaretham relictam olim providi Iacobi Shulcz advocati Kawnensis, ream seu conventam, super executione decreti nostri prioris inter easdem partes lati in causa occasione bonorum omnium morte memorati olim Iacobi Shulcz, ipsius convente mariti, relictorum idque secundum decretum nostrum inter easdem partes proxime latum [*žr. 1551 03 16 nutarima*], quo quidem decreto posteriori nos processu quodam commissariali retractato, iudicii vero civilis sententia approbata partes ad illud ipsum iudicium civile remiseramus ad experiendum illic super principali in hoc toto negotio, nempe ad faciendam executionem iuxta pre-scriptum prioris decreti nostri, prout hec utroque decreto nostro ac toto cause istius processu abundius continentur. In qua quidem causa iudicium illud audita primum partium satis longa controversia de modo et ratione executionis, tum et diversitate probationum habita, quare primum decreverat, quod ad quęcunque bona illius modi dictus Bartholomeus actor sufficientia documenta habuerit, ea Margaretha rea vel importare vel valorem earundem reponere deberet et satisfacere de forma iuris; ad que vero sufficientia documenta actor non habuerit, ipsa rea se iustificaret, prout iuris. Quorum documentorum singulorum cognitionem in aliud tempus distulerat. Quo tandem tempore adveniente cum ipse actor iuxta prius documentum suum peteret per citatam importari seu reddi sibi tres sexagenarios lignorum, ad quos etiam ipsa citata se agnoscebat et allegabat quędam dicti olim mariti sui debita se ex eisdem venditis persolvisse, quod et syngraphis ac quietationibus quorundam debitorum comporbabat, quare iudicium decreverat, quod citata eosdem tres sachcingos importare aut eorum valorem persolvere deberet. Porro quod ad unum cum medio sexagenarios lignorum et decem cum media maldratos cineris attineret, quę morte eiusdem Iacobi relicta fuisse quietatione ipsius actor docebat, iudicium illud decreverat, quod citata dimidium sachcingum, ad quem se ipsa agnovisset, reponere deberet, occasione vero unius sachcingi et cineris memorati, nisi actor melius documentum habuit, ipsa se iustificaret de forma iuris. Ceram autem, quam tertio loco actor per citatam esse divenditam allegabat, ut citata reponeret aut itidem eius valorem persolveret. Quod vero quarto loco merces ad ipsius defunctum maritum transmissas aliunde ac per ipsam receptas allegabat, quas ipsa se recepisse negavit, quare decreverat, ut ipsa se iuxta suam negativam iustificaret de foram iuris. Ceterum cum citata responderet salis, de quo per actorem accusabatur, non plus quam quinque cum dimidia maldratas Regiomonte recepisse, quare iudicium decreverat, ut ipsa salis eiusmodi valorem actori reponeret. Quibus quidem sententiis

cum se partes utreque gravatas allegarent ac de eiusmodi gravaminibus protestando nos appellarent, quare iudicium illud ipsum a cognitione aliorum documentorum et ulteriori executioni supersedendo partes easdem, accedente earum consensu mutuo, pro declaratione executionis eiusmodi, verbalisve, realis fieri debeat executio, ad nos remiserat. In termino itaque remissionis hodierno hucusque continuato partibus utrisque coram nobis personaliter comparantibus et terminum attentantibus, nos per consiliarios nostros revisis actis et tota causę istius controversia debite intellecta et sententiis ipsis super singulis articulis seu documentis latis diligenter examinatis, quare sententiam iudicii illius de tribus sachcingis lignorum seu tabularum, tum et aliam de uno cum medio sachcingo retractantes decernimus, quod quandoquidem ipsa Margaretha rea putando se bone fidei possessorem bonorum defuncti mariti sui ligna hec vendidisset atque pretio eiusmodi quedam mariti sui debita persolvisset, quod de iure facere potuit, quare ipsa rea debet iusiurandum prestare, quod videlicet non pluris, quam asseruit, ligna eiusmodi vendidisset, quod autem asseruit illam pecuniam ad debita olim mariti sui exposuisse primumque solvisse Winoltho Funffe [?] civi Gedanensi sexagenas Lituanicales quinquaginta debiti sui mariti, quandoquidem nullam syngrapham aut obligationem mariti super eo debito per ipsum factam, solum quietationem ipsius asserti creditoris, produxerit, quare debet actori eam pecuniam reponere, salvum ei tamen cum Winolto creditore ius, si velit, agendi pro solutione indebiti reservamus. Quod vero alia ligna, nempe unum cum dimidio sachcingum attinet, sententiam iudicii illius in parte approbantes decernimus quod medium quidem sachcingum, ad quem se agnovit, ipsa rea reponere au eius valorem persolvere, pro uno autem sachcingo et cinere se iustificare debet de foram iuris. Item quod ad debitum nonaginta sexagenarum Lituanicalium et viginti aureorum per citatam sorori ipsius persolutum iuxta chirographum mariti ipsius citatae hic idem productum, quod item de sexaginta sexagenis pecuniae in funus et sepulturam impensis ac item de cera vendita attinet, decernimus, quod ipsa citata debet iusiurandum prestare eam pecuniam uxori sue fuisse per maritum suum debitam et per ipsam persolutam et quod in funus tantum, quantum asseruit, impenderit. Ceram autem ita, ut etiam asseruit, propria sua industria et opera cum consensu et admissione mariti sui ex decoctione et divenditione mellis questitam et sub eius clavis vivo adhuc marito fuisse. Porro summa illam, quam sibi rea a marito suo deberi producta schedula manu eiusdem scripta adseruit, quandoquidem nihil certi probare potest nuda scheda, quare debet citata eandem pecuniam ipsi actori in effectu reponere, quibus repositis debet ibidem fieri per actorem ipsi citate expedicio realis secundum priora decreta nostra in hac causa lata, qui se ab

illo ipso iudicio, quod executionem eiusmodi facere incepit, literis exemptionis a nobis interim obtentis excipere non poterit. Et remittimus partes ad illud ipsum iudicium ad exequendum p̄sens decretum nostrum iuramentaue eiusmodi p̄standa et attendanda et ad faciendam ulteriorem executionem presentis et priorum decretorum nostrorum, tum et cognitionem super reliquis articulis, ita tamen quod non licebit partibus ab interloquutoriis appellare, sed duntaxat protestari de gravaminibus secundum p̄sens decretum nostrum. Coram quo iudicio habebunt partes terminum peremptorium hinc in die ulteriori sex septimanarum, hac nostra sententia mediante. Harum etc.

[91]. L. 476 (237v)

1551 m. gruodžio 11 d., Vilnius. Krautuvininkas Velička skundžia ST nutarimą byloje su Masiejumi dėl veido sužalojimo ir 16 kapų grašių nuostolių atlyginimo. ST nutarė, kad ieškovas praleido senaties terminą, todėl atleido atsakovą nuo pareigos atsakyti į ieškinį. VDT naikina ST nutarimą ir nurodo atsakovui duoti asmeninę priesaiką, kad nesužeidęs ieškovo.

[92]. L. 476–477 (237v–238)

1551 m. gruodžio 11 d., Vilnius. Jonas Brukažas skundžia TT nutarimą byloje su velionio Stepono Ilginio žmonos giminaičių atstovu Jonu Čara dėl velionio S. Ilginio palikto turto padalijimo. VDT dėl nepakankamų giminystės ryšių įrodymų ir tiksliai nenustatyto velionių, į kurių turtą pretenduojama, mirties laiko siunčia šalis tęsti bylą TT.

[93]. L. 483–484 (241–241v)

1551 m. gruodžio 18 d., Vilnius. Uršulė Liubnerienė-Špilienė ir jos vyras Jonas Špilis pašaukė į VDT tarėją Baltramiejų Bišofą dėl 1000 vienetų vadinamųjų vančosų, vertų 70 kapų grašių, paskolinimo ir negražinimo, taip pat dėl to patirtų 40 kapų grašių netiesioginių nuostolių padengimo. B. Bišofas prašė VDT duoti 2 savaites atstovui susirasti. VDT patenkino šį prašymą ir nurodė, suėjus terminui, tęsti bylą.

[94]. L. 491–492 (245–245v)

1551 m. gruodžio 29 d., Vilnius. Jeronimo Chodkevičiaus tarnas Jonas Hopas pagal raštišką valdovo vardu išduotą šaukimą pašaukė į VDT Kauno vaitą, tarybą ir suolininkus *in corpore* ir pateikė jiems tris ieškinius: 1) byloje su Bernardu Butkeriu dėl 120 kapų grašių nuostolių ir teismo išlaidų atlyginimo vaitas ir suolininkai

neleido jam teikti apeliacijos valdovui ir įrašyti jos į knygą; 2) vaitas ir suolininkai nevykdė teisingumo jo byloje su Motiejumi Januševičiumi (Janušovičiumi) dėl jūdviejų sudarytos sutarties susikeisti prekėmis pažeidimo, patirtus netiesioginius nuostolius J. Hopas įvertino 40 kapų grašių; 3) tarėjo Pranciškaus Šulco reikalavimu ir tarybos nurodymu J. Hopas buvo įmestas į miesto kalėjimą, dėl to patyręs 60 kapų grašių netiesioginių nuostolių, o prieš paleidžiant iš kalėjimo, iš jo buvo neteisėtai išluptos 6 kapos grašių. VDT dėl pirmojo ieškinio vaitą ir suolininkus išteisina, nes ST nepažeidė įstatymo normų, o dėl antrojo ir trečiojo ieškinio nurodo TT vykdyti teisingumą J. Hopo byloje su M. Januševičiumi, o jei atsisakys tai daryti, be jokio atskiro šaukimo per 4 savaites turės stoti prieš VDT, kai tik valdovas sugrįš į LDK teritoriją.

[95]. L. 494 (246v)

1552 m. sausio 5 d., Gardinas. Kauno magistratui patiriant nepatogumų ir papildomų išlaidų, kurios galėtų būti nukreiptos bendroms miesto reikmėms, Žygimantas Augustas atleidžia Kauno vaitą, tarybą ir suolininkus nuo pareigos vykti į valdovo dvarą, kai šis yra ne LDK teritorijoje, ir atsakyti į atskirų asmenų ieškinius dėl magistrato institucijų kolegialiai priimtų nutarimų. Valdovas pasilieka teisę tokiu atveju siųsti į miestą savo atstovus (komisorius) panašioms byloms nagrinėti.

Quia cum retulissent ad nos totus magistratus oppidi nostri Kawno se frequenter admodum turbari a quibusvis passim hominibus, qui eos iisce annis proximis ex officiis eorum ad nos extra illorum domicilium evocabant, ob idque non modo reipublicae curam sepe intermittere necesse habebant, verum etiam ad impendenda multa eaque ex publico per hoc adducebantur, quę alioquin in usus publicos necessarios fuissent expensuri, ipsi vero offerant sese de singulis suis collegis cuius hominum ius reddere, supplicaverunt itaque nobis, ut sibi clementer providere dignaremur. Ac nos haud equidem iniquum id censentes consultumque iri publicis commoditatibus cupientes volumus atque adeo censemus, ut deinceps semper pręfatus magistratus, hoc est advocatus, consules, consulares scabinique, non debeant nec poterint ad nos, quum extra Ducatum hunc nostrum constituti fuerimus, ex officiis eorum pręfatis a quopiam hominum citari et quibuscunque citationibus evocari, si vero citati fuerint, tum vero parere non tenebuntur; sin autem contra eos in contumaciam processum fuerit, tum id irritum et inane perpetuo sumus habituri. Nihilominus tamen liberum nobis erit iis, qui de eis quęsti fuerint, deputare comissarios iudices,

coram quibus ibidem in eorum domicilio ipsi comparere et se iustificare cuique tenebuntur, salva tamen appellatione ab eiusmodi commissariis ad nos permanente. In cuius rei testimonium etc.

[96]. L. 496 (247v)

1552 m. sausio 7 d., Krynai. Žygimantas Augustas atideda Baltramiejaus Bišofo ir Henriko Bliumkės bylos dėl B. Bišofo turto arešto ir dėl to patirtų 2000 kapų grašių nuostolių nagrinėjimą, ligi valdovas atvyks į Piotrkovą į Lenkijos Karalystės seimą, kada ji per tris savaites turi būti atnaujinta.

[97]. L. 531–532 (265–265v)

1552 m. rugpjūčio 22 d., Gdanskas. Mauricijus Heinas skundžia ST nutarimą byloje su valdovo miško prekių ūkvedžiu Jonu Kopu dėl M. Heino namo valdymo perdavimo J. Kopui neatidavus 10 maldratų druskos, taip pat dėl ginčijamo namo įvertinimo. VDT patvirtina ST nutarimą ir nurodo apeliančiui padengti atsakovo patirtas bylinėjimosi išlaidas.

[98]. L. 534 (266v)

1552 m. rugpjūčio 23 d., Gdanskas. Karaliaučiaus miestietis Gerardas Špilmanas savo žmonos Onos Giervaltovos (Hyerwaltowa) vardu skiria Kauno miestietį Mykolą Andrejavičių (Andžejovičių) savo atstovu išieškoti iš Baltramiejaus Bišofo 4 su puse laštų pelenų, kuriuos šis skolingas jo žmonai O. Giervaltovai.

[99]. L. 612 (305v)

1552 m. lapkričio 24 d., Vilnius. Vaitas Jurgis Pečiūga skiria NN savo atstovu [dokumento tekstas neįrašytas, yra tik viena eilutė].

[100]. L. 734 (366v)

1552 m. spalio 22 d., Vilnius. Bernardas Butneris skiria kilminguosius Motiejų Borovskį ir Lauryną Kozierackį savo atstovais visose teisminėse bylose.

[101]. L. 751 (375)

1552 m. gruodžio 22 d., Vilnius. VDT duoda tarėjui [!] Baltramiejui Bišofui dvi savaites atsakyti į Uršulės Libnerienės-Špilienės ir jos vyro Jono Špilio ieškinį dėl 1000 vienetų lentų, vadinamųjų vančosų, vertų 60 kapų grašių, negražinimo ir dėl to patirtų 40 kapų grašių nuostolių atlyginimo.

[102]. L. 752 (375v)

1552 m. gruodžio 22 d., Vilnius. Jonas Špilis pašaukė suolininką [!] Baltramiejų Bišofą į VDT dėl 100 vengriškų florenų skolos gražinimo. B. Bišofas teigė, kad valdovo vardu išduotas rašytinis šaukimas į VDT buvęs įteiktas sekmadienį (šventą dieną, t. y. pažeidžiant šaukimų tvarką), todėl neturi pareigos atsakyti į ieškinį. VDT, patvirtinęs šaukimų įteikimo tvarkos pažeidimą, šiuo kartu atleidžia B. Bišofą nuo pareigos atsakyti į ieškinį ir nurodo J. Špiliui, jei nori, šaukti atsakovą į VDT iš naujo.

VIII. Vyriausiasis senųjų aktų archyvas (*AGAD*), fondas „Lietuvos Metrikos knygų registrai“ (*Sumariusze Metryki Litewskiej*), t. 3, l. 243–264v; fondas „Viešasis Potockių archyvas“ (*Archiwum Publiczne Potockich*), rankr. 18, l. 633–680. Tai Lietuvos Metrikos knygos Nr. 79 (pagal XVIII a. numeraciją) 1555–1558 m. dokumentų antraštės (*Regestrum libri Metrices MDL decretorum Podlascensium ab anno 1555 ad annum 1558 za króla Zygmunta Augusta*).

Pastaba. Kursyvu žymimos abejotinos pozicijos. Jos gali būti nesusijusios su Kauno miestu ir miestiečiais.

[103]. L. 243v

[Anno 1554] Inter famatum Michaellem Andrzeiowicz civem Caunensem et Stephanum Zupieczyc [?] eodem [fol. 13]

[104]. L. 243v

[Anno 1554] Inter providos advocatos [s] et scabinos Caunenses ad instantiam honesti Ioannis Szpil civis Caunensis sub titulo: Actum Vilnae [fol.] 16

[105]. L. 243v

[Anno 1554] Inter nobilem Ioannem Kopp civem Caunensem et famatum Bartholomaeum Biszoph scabinum Caunensem eodem [fol. 16]

[106]. L. 244

[Anno 1554] Inter nobiles [s] Martinum Mirzeiowicz et famatum Ioannem Poppingis sub titulo: Actum Vilnae [fol.] 17

[107]. L. 244

[Anno 1554] Inter famatum Augustinum Domerau consularem Caunensem et Ioannem Szpileodem [fol. 18]

[108]. L. 244

[1554 m.] Inter providum Bartholomaeum Biszoph civem Caunensem ad instantiam nobilis Michaelis Andrzeiowicz eodem [fol. 19]

[109]. L. 244v

[Anno 1554] Inter providum Szymugszyt et Michaellem Tyczka fol. 28

- [110]. L. 248
[Anno 1554] Inter Bartholomaeum Biszoph et Margaritam Szulcowa sub titulo:
Actum Vilnae eodem [fol. 87]
- [111]. L. 248v
[Anno 1554] Limitatio inter Ioannem Szpil et Andream Szulc eodem [fol. 98]
- [112]. L. 248v
[Anno 1554] Protestatio Blumko contra providum Biszoph eodem [fol. 98]
- [113]. L. 249
[Anno 1555] Inter providos Bartholomaeum Biszoph et Henricum Blumko sub titulo:
Actum Vilnae [fol.] 105
- [114]. L. 249
[Anno 1555] Inter providos Paulum Lob [?] et Stanislaum Popin[i]gis [fol.] 109
- [115]. L. 249v
[Anno 1555] Inter cives Caunenses et Andream Szultz [fol.] 115
- [116]. L. 249v
[Anno 1555] Inter famatum Szpil et Demer eodem [fol. 119]
- [117]. L. 249v
[Anno 1555] Protestatio Michaelis Andrzejowicz [fol.] 121
- [118]. L. 249v
[Anno 1555] Inter providos Szzymugszyt et Michalem Tyczka eodem [fol. 121]
- [119]. L. 249v
[Anno 1555] Inter providum Biszoph et Michaelem Andrzejowicz
eodem [fol. 123]
- [120]. L. 250
[Anno 1555] Inter providum Biszoph et Blomko eodem [fol. 126]
- [121]. L. 250
[Anno 1555] Inter Biszoph et mareschalcum episcopi Vilnensis [fol.] 131
- [122]. L. 250
[Anno 1555] Inter Conradum Knoph, Biszoph et Szultz [fol.] 133
- [123]. L. 254
[Anno 1556] Inter providos Bartholomaeum Biszoph et Matthiam Andrzejowicz²⁹
[fol.] 196

²⁹ Płg. *Kauno miesto aktų knygos XVI–XVIII a. Tarybos knyga 1555–1564. Acta civilia Caunensia saec. XVI–XVIII. Liber consularis 1555–1564*, par. D. Antanavičius, lietuviškas santraukas parengė L. Plankis, Vilnius, 2013, nr. 66.

[124]. L. 254	
[Anno 1556] Inter eosdem ³⁰	eodem [fol. 196]
[125]. L. 254v	
[Anno 1556] Limitatio causarum Vilnensium et Caunensium	[fol.] 200
[126]. L. 258	
[Anno 1556] Inter Michaellem Andrzejewicz et providum Biszoph ³¹	[fol.] 271
[127]. L. 258	
[Anno 1556] Inter honestam Szulcowa et providum Biszoph	[fol.] 272
[128]. L. 258	
[Anno 1556] Inter providum Biszoph et Blumko	[fol.] 273
[129]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter providum Biszoph et cives Gedanenses	fol. 273
[130]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter eundem et Blumko	[fol.] 273
[131]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter eundem et cives Gedanenses	[fol.] 273
[132]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter Michaellem Andrzejewicz et providum Biszoph	[fol.] 276
[133]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter Mackowicz et Hein Caunenses	[fol.] 279
[134]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter Henricum Blumko et providum Biszoph	[fol.] 281
[135]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter eosdem	[fol.] 281
[136]. L. 258v	
[Anno 1556] Inter eosdem	[fol.] 281
[137]. L. 259	
[Anno 1556] Inter providos Szpill et Szultz Caunenses	[fol.] 289
[138]. L. 259	
[Anno 1556] Inter providos Szpill et Schultz	[fol.] 291
[139]. L. 259	
[Anno 1556] Inter providos Szymigszyc et Tyszka	eodem [fol. 291]

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat.

[140]. L. 259	
[Anno 1557] <i>Inter Ioannem Kopp et Boiarelis</i>	[fol.] 304
[141]. L. 259	
[Anno 1557] <i>Inter eundem cum officio Caunensi</i>	[fol.] 305
[142]. L. 259	
[Anno 1557] <i>Inter eosdem</i>	[fol.] 306
[143]. L. 259v	
[Anno 1558] <i>Inter Pieczuga et Ursuliskis Caunenses</i> ³²	[fol.] 315
[144]. L. 259v	
[Anno 1558] <i>Inter Andrzejowicz et successores Biszoph</i>	[fol.] 316
[145]. L. 259v	
[Anno 1558] <i>Inter tutores Szostak et Huimen</i>	[fol.] 319
[146]. L. 260	
[Anno 1558] <i>Inter Blumko et Sierhe Wasilewicz</i>	[fol.] 326

Dokumentuose ir jų santraukose minimų asmenų rodyklė*

Albrechtas, Prūsijos kunigaikštis	88	102, 105, 108, 110, 112, 113, 119–124,
Andrejavičius (Andrejovičius), Andrius, val-		126–132, 134–136, 144
dovo dvarionis	22	Bišofas, Bertoldas
Andrejavičius (Andrejovičius, Andžejovičius),		3
Mykolas	84, 98, 103, 108, 117, 119,	Bliumkė, Henrikas, suolininkas
123, 124, 126, 132, 144		44, 56, 61,
Avinėlis, Simonas	71	62, 70, 83, 96, 112, 113, 120, 128, 130,
		134–136, 146
		Bočka, Jurgis, Vilniaus tarėjas
		23
		Bojarėlis, NN
		140
		Bonkas, Andrius, žr. Vaitas
		Bonkova, Bonkovska, Ona, žr. Domerau;
		Vaitas
		Borovskis, Motiejus, kilmingasis
		100
		Brukažas, Jonas
		92
		Budzikas, Jonas, Vilniaus miestietis
		23
		Budzikova (Rudzikova?), Agnė, J. Budziko
		našlė
		23
		Butneris, Bernardas
		82, 100

³² *Kauno miesto aktų knygos XVI–XVIII a. Tarybos knyga 1555–1564*, nr. 313.

* Žygimantas Senasis ir Žygimantas Augustas į rodyklę neįtraukti.

- Čara, Jonas 92
- Chodakovska, NN 50
- Chodkevičius, Grigalius 47
- Chodkevičius, Jeronimas 47, 94
- Demekrugieris, Antanas, Labguvos miestietis 14
- Demekrugieris, Pranciškus, Labguvos (?) miestietis 14, 18
- Demeris [Jurgis?] 116
- Domerau (Damerau), Augustinas, suolininkas 49, 66, 107
– Bonkovska, Ona, žmona 66 žr. Vaitas
- Dulka, Steponas 73
- Dzieniuska Petrikovskis, Andrius, Kauno muitinės raštininkas ir Veliuonos faktorius 36
- Eigulys 71
- Elendas, Jonas 7
- Eustachijus, Erazmas iš Krokuvos, Vilniaus kanauninkas 19
- Funffe* (?), Vinholtas, Gdansko miestietis 90
- Giedraitis, Paulius, kilmingasis 10, 20
- Gozdovskis, Martynas 87, 89
- Grabovskis, Motiejus, Vilniaus auksakalys 5, 32, 41
- Gradovskis, Jonas 9
- Gradovskis, Simonas, tarėjas 87
- Greffae, Gressae*, Jonas 14
- Grigalius, Eigulio žentas 71
- Grigalius, tarnas 7
- Guberšteinas, Pranciškus 12, 24, 25, 34, 36, 38, 39, 53
- Heinas, Jonas, Gdansko miestietis 7
- Heinas, Mauricijus 30, 76, 85, 97
- Heinas, Motiejus, tarėjas 10, 20, 26, 31, 48, 81
– [Ona], žmona 81
- Heinas, NN 133
- Henova, Gertrūda 14, 18 žr. *Greffae, Gressae*, Jonas
- Hermanas NN, laivo vairininkas 5, 32, 41
- Hofmanas, Jokūbas 44
- Hofmanas, Jokūbas, Gdansko miestietis 55, 59
- Hohè (Hohe), Tomas, Karaliaučiaus miestietis 58, 64
- Honè (Hone, Hoene), Jonas, Gertrūdos Henovos s., suolininkas 14, 18, 75
- Hopas, Jonas, J. Chodkevičiaus tarnas 94
- Hozijus Jonas, Ulricho s., Viršupio laikytojas 19
- Huimen* 145
- Ilginis, Steponas 92
- Januševičius (Jaušovičius), Motiejus 94
- Jekelis, Bernardas, Karaliaučiaus miestietis 53
- Jokūbas, Vilniaus vaistininkas 1, 15, 27
– NN, našlė 27
- Kalova, Ona, 74
- Kampè (Campe), Jokūbas, Gdansko miestietis 38, 39
- Kampè (Campe), Pilypas 39
- Knofas, Konradas 122
- Kochanovskis, Jonas 73
– NN, žmona 73
Barbora, sesuo 73
- Kojala, Jonas 33, 40, 66
- Kopas, Jonas, Gdansko ir Kauno miestietis 2, 6, 7, 33, 58, 64, 85, 97, 105, 140–142
- Korčakas, Fridrichas, jaunesnysis 51, 54, 60, 63
– Ona, žmona, L. Lindenau našlė 51, 54, 60, 63
- Koščelkovskis, Gabrielius 78
- Kosinska, Elžbieta 9
- Kozierackis, Laurynas, kilmingasis 100
- Kožonekas, Stanislovas, Vilniaus miestietis 15, 27
- Kromeris, Jonas 68, 76, 85

- Kromeris, Jurgis 81
 Kromeris, Martynas 81
 Kunica, Mikalojus, Krokvos miestietis 19
 – Dorotėja, žmona 19
 – vaikai: Dorotėja, Mikalojus, Petras 19
 Kunickis, Jonas, Vilniaus kanauninkas 19
- Lensė, Loicas, Loisenas, Simonas, Gdansko miestietis 6, 35, 43
 Lindenau, Lukas 51, 54, 60
 – Ona, našlė žr. Korčakas, Fridrichas, jaunesnysis
- Liubneris, Libneris, Kasparas, Kauno miestietis, tarėjas ir muitininkas 19, 50, 57, 75, 82, 88, 89
 – Uršulė, našlė 75, 82, 88, 89, 93 žr. Špilis, Jonas
 – vaikai: Benigna, Dorotėja, Fridrichas 88, 89
- Liutomirskis, Jonas 19
 Lobas (?), Paulius 114
 Luišakovskis, Stanislovas 78
- Mackovičius NN 133
 Martynas iš Venclavicų 21, 37
 Masiejus 91
Mechon, Petras, Karaliaučiaus miestietis 21
 Meila, Jurgis 35, 43, 68
 Meila, Motiejus, J. Meilos s. 68
Mers(z)nian, Mykolas 6
 Miklašovičius, Petras, šaulys 8
 Motiejus NN 22
- Niešukotis, Baltramiejus 30
 Nimcas, Jonas (Hanusas) 4
 Noiburgeris, Morkus 50
- Pechcicka, Ona 19
 Pečiūga, Jurgis, vaitas 47, 78, 99, 143
 Pohučiuonas, Martynas 69
 Pohučiuonas, NN 71
- Poniškovičius (Poniškaitis), Mikalojus 69
 Popieliova, Popelienė, Dorotėja 11
 Popinigis, Jonas 106
 Popinigis, Stanislovas 114
 Puškorius (Puškažas), Eustachijus, J. Puškoriaus s. 50
 Puškorius (Puškažas), Jokūbas, Vilniaus miestietis ir patrankininkas 15, 27, 50
- Rabas, Jonas, Jurgio s. 74
 Rabas, Jurgis 74
 Roderis, Jonas 13, 16, 17, 28, 37, 42, 45, 52, 67
 Ropas, Jonas (Hanusas) 4
 Rudzinskis, Antanas, kilmingasis 23
- Sendziviškė, Ona, Karaliaučiaus miestietė 32
 Šimbelis, Mykolas 4, 9, 46 plg. Bimbelis
 Skerys, Jonas 24
 Skliaras, Škliaras, Mykolas 8
 Šlegelis, Erhardas, tarėjas 13, 74
 Šostakas, NN 145
 Špilis, Jonas 75, 82, 88, 89, 93, 101, 102, 104, 107, 111, 116, 137, 138
 – Uršulė, žmona 75, 82, 88, 89, 93, 101 žr. Liubneris, Kasparas
 Špilmanas, Gerardas, Karaliaučiaus miestietis 98
 – Giervaltova, Ona, žmona 98
- Stagnetas, Antanas, Gdansko miestietis 6, 72
 Stanas, Stanislovas, vaitas ir miestietis 25, 46–49, 57
 Stanislovas, Vilniaus katilius 23
 Šulcas Čemeryčia, Pranciškus Mackavičius, tarėjas, burmistras 1, 15, 27, 51, 54, 60, 63, 71, 72, 86, 94
 – Apolonija, žmona 1, 15, 27
 Šulcas, Andrius Mackavičius, tarėjas 44, 56, 87, 88, 89, 111, 115

- Šulcas, Jokūbas, vaitas 56, 61, 62, 70, 77, 78, 80, 90
 – Margarita, našlė 56, 61, 62, 70, 77, 78, 80, 90, 110, 127
 Šulcas, Motiejus, Gdansko miestietis 67
 Šulcas, NN 122, 137, 138
 Šulcas, Vilprechtas 13, 16, 17, 28, 29, 37, 42, 45, 52
Szymigszyc, Szymugszyt 109, 118, 139
- Terminonis, Jonas 58, 64
 Tička, Juozapas 31
 Tička, Mykolas 10, 20, 26, 29, 31, 109, 118, 139
 Titkuniškis, Andrius 86
 Tolščikas, Jonas, Vilniaus tarėjas 19
- Uršuliškis [Andrius] 144
Usniscza (?), Jonas 1
- Vaitas (Vog(e)tas, Fog(e)tas), Bonkas, Andrius 2–4, 6, 7
 – Bonkova, Bonkovska, Ona, žmona, našlė 33, 40, 66 žr. Domerau, Augustinas
 Vasilevičius, Sergejus? 146
 Velička, krautuvinkininkas 91
 Veliuoniškis, iš Veliuonos, Tomas 36
 Veselis, Jurgis, suolininkas 34, 67, 78
 Vieprelis, Stasys, Stanislovas 11
 Vinkė (Wincke), Joachimimas 55
 Vinkė (Wincke), Vilhelmas 55, 59
- Zdzarovskis, Stanislovas 66
Zupieczyc, Steponas 103
- Žoravskis, Stanislovas 81

THE UNKNOWN APPEALS OF THE MID-16TH CENTURY
KAUNAS CITIZENS TO THE ASSESSORS' COURT AND
THE COURT *IN RELATIONIBUS* IN THE SO-CALLED
VOIVODESHIP OF PODLACHIA
BOOKS OF THE LITHUANIAN METRICA

Darius Antanavičius

Summary

The aim of the article is to present the hitherto unknown facts relating to the appeals of Kaunas citizens filed with the assessors' court and the court *in relationibus* of the GDL in the first half of the 16th-mid-17th century. The assessors' court was the main instance of appeal in the GDL which on the sovereign's behalf, alongside other cases, dealt with the complaints of the citizens of state or royal cities that were granted Magdeburg rights with regard to the rulings of the courts of the first instance, namely the courts of the council, voigt (*vaitas*), and benchers (*suolininkai*), in the said cities. The court *in relationibus* was a higher level of the assessors' court. These courts would mostly hear cases forwarded from the assessor's and other courts. The Lithuanian Metrica is a block of the GDL chancellery books. The Voivodeship of Podlachia is a territory comprising mostly the lands of Drohiczin, Bielsk, and Mielnik which from 1513 was administered by the Voivode of Podlachia, was part of the GDL until 1569 but, following the Union of Lublin of 1569, was handed over to Poland. Out of 12 Voivodeship of Podlachia books at the moment 8 are available for the use of researchers.

Out of the documents that are of importance to the city of Kaunas, the following are worth mentioning: firstly a group of files related to the arguments of the former voigt Stanislovas Stanas with the authorities of the city and individual citizens (No. 25, 46–49, 57). They offer important information on the relations between the city's officials and certain data on the books of the voigt office. Two orders of Žygimantas Augustas (Sigismund II Augustus) with regard of the order of filing appeals with the sovereign's (assessors') court and court fees (No. 79 and 95) are of particular importance. Several documents (No. 33, 40, 66) refer to Jonas Kojala, the ancestor of the renowned Lithuanian historian of the 17th century Albertas Vijūkas-Kojalavičius (Albert Wijuk Kojalowicz) (1609–1677) born in Kaunas; there is also unexpected information about the relatives of another famous historian – Pole Marcin Kromer (1512–1589) living in Kaunas (No. 68, 76, 81, 85). Uršulė Liubnerienė-Špilienė's argument with the Council of Kaunas with regard to the role of the latter in the unlawful sell-out of the timber owned by the woman's husband Jonas Špilis in Königsberg (No. 88) and the argument of Margarita Šulcienė, the widow of the former voigt Jokūbas Šulcas with regard to the retrieval of the possessions of the late voigt (No. 90) are also worth mentioning.